

HARVARDIANA · IN · NOV · ANG · ACADEMIA
ET
VE RI
TAS
CHRISTO ECCLESIAE

REGINE NORMANN

BORTSAT

KRISTIANIA
FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1906

Published November 9, 1906.

DET MALLINGSKE BOGTRYKKERI.

BORTSAT

Martha Maria Lorentse Israelsen hadde bodd paa Gansaas i samfulde tyve aar, fra det aaret at regne, hun som tredveaars jente flyttet did for at holde hus for salig afdøde David Israelsen. Han var da enkemand efter tredie kjærringen, som herren hadde kaldt til sig, mens han var borte paa vaarfiske.

Snaue aaret efter, i paaskehelgen, stod Martha Marja brud med enkemanden. Vist var han ældre end hende — over de halvtreds — men rask og levendes paa krop og sjæl og framifraa om sig efter fortjeneste. Ældste sønnen, Torberg Mathias, efter førstegiftet, fik gammelbygningen paa andre siden Langelven, men Sara Elisabet, efter andre giftet, fik sin arvelod udbetalt i rede penge. — Det tredie giftet hadde vorherre ingen velsignelse lagt til. Og hos de to fuldbaarne guttebarn, Martha Marja fødte til

verden, hadde han slukket livsgnisten i morslivet, saa de aldrig oplod sine uskyldige øine i jammerdalen.

Men gaardslodden paa sørsiden af Langelven, med makelig helding mod bugten og lyvd for nordenblæsten, hadde David Israelsen i samraad med Martha Marja æslet sig selv og hende.

Paa bakkekammen bygde han stue, fjøs og stabbur for nykjærringen og laget hage med hvidt sprinkelgjærde om.

Siden slêt og ryddet de sammen, grov bjørkestub og sved vidjekjær, til jordflækken var mer end det dobbelte mod før. Men da var David Israelsen blet en skrøbelig krok med hofteværk og rygbrott, og de sidste par aarene, han levde, holdt han tiest ved sengen.

Under det sengelægret var det, at Martha Marja, for at greie udgifterne til skat og prest uden akkurat at ty til bankboken, første gang tog til sig andenmands barn til opfostring.

Moren var finnepige; men faren var brotten af høgt berg og sad gromt i det, med kone og barn ellers. Betalingen var rundelig og rigelig — det skulde hun lade ham — og at han fordret laas for munden,

det kunde bare rimeligt være. Og Martha Marja var ikke mangsnakkendes af sig.

Siden blev det slig, at hun tog paa sig samme hvervet for flere. — Adams kjød og blod fik saa altfor snart magten hos storkarene.

Efter høisalig Morten Luthers kirkepostille og Lutheri Christendom opdrog hun barnene i tugt og herrens formaning, og ikke skulde nogen sige hende paa, at hun la haandbladet imellem, naar det gjaldt at plukke arvesynden ud af det naturlige menneske.

Lidt hjælp under opvæksten ydet sagtens barnene. Men længer end over konfirmationen blev ingen still; thi ungdommen skjønte lidet sit eget bedste — likte helst at være kvit baade stamn og styre. — — — —

Og derfor hadde hun af sit inderste hjerte høit og dyrt forsvoret at opale flere, da hendes egen bror kom og ba hende vakkert ta til sig ældste datteren hans, om ikke mere end det ene aaret. — Barneflokken øgtes — gudbedre — og jentungen var overlag vilter og mangfoldig i paahittene og lystret snart sagt hverken ham eller den kleinslige moren. Desforuden var det blet knapt om maden, fra den tid ulykken væltet sig over ham,

og den uassurerte jægten drev iland og forliste hjemme i fjæren.

Og Martha Marja lod sig oversnakke, tosketinget hun var, og tog mod Helga. Men mer end én gang hadde hun alt hat aarsag til at angre den beina. Brordatteren var af anden tó end de, hun hadde været vant at ha mellem hænderne, og ofte og jevnt var hun plent raadløs, naar stridsindet og selvlraadigheden red den otteaars ungen som værst.

Men saa rart det kunde høres — blodet var tykkere end vand. Endnu hadde hun ikke øvet den strenghed i optugtelsen mod Helga, som mod de andre, hun hadde hat. Og desaarsag kjendte hun sting for brystet de søndagseftermiddagene, hun opbygget sig med at læse i Lutheri Christendom hans formaninger til at vandre et gudvelbehageligt liv.

Den gudsmand bød at tugte med kjeppe — ris var for lindt for ham. — Og han hadde greie paa det, som selv af far sin hadde faat femten slag stokkepryl paa én formiddag. — Femten slag til den velsignede helgenen! — — Og hun, arme syndigkræet, kvidde sig ved at snerte rompeskindet til trodsigheden med myge bjørkeriset. — Hun,

som i sin egen barndom hadde røint saltlaget einklonge.

En omskiftelse maatte det bli — —
Ikke vilde Martha Marja slaa øinene ned for herrens domstol, om han fandt forgodt at hente hende i et uforvarende øieblik. Det han hadde betrodd hende, fik hun ta vare paa ifølge hans bud og befaling og ikke hildres i svaghed for skyldskabet.

Og hun rettet ofte sin stive ryg og myste op mod himlen og grundet. Et steds hadde hun det fra: Vorherre tilregnet barnet den gjørlige synd fra niende aaret. — Var det hos Luther eller Lindroth hun hadde læst det? Eller var det svævet hende for ørene udenifra? — Hun hadde bladet og bladet for at ha et fast sprog at støtte sig til, nu brordatteren nærmet sig den alderen. — Hadde ikke kunnet finde det.

Tankerne ledte og ledte. Vismandens ord aatte hun likevel, og de smale, blodløse læber mumlet:

Hvo som sparer sit ris hader sin søn. Hvo som elsker ham tugter ham tidlig.

Blaa og fjerne var indlandsfjeldene i den klare sommerkvæld. Helga sad og stirret mod dem fra den øverste knausen af Møllenaasen.

Hun var kommet i tanke om, at heroppe fra maatte hun kunne se Rækstauren og Kjeipen tydeligere. De var gamle kjendinger, for de saa dem fra hjemmet, og de mangfoldige gange hadde hun og brødrene tat mé af dem, naar de rodde efter kokning. Men det var fra den andre siden.

Spandet med kalvedrikken og bunken med smaagrismaden hadde hun slængt fra sig bortved fjøsvæggen. Dyrene kunde sagtens vente; men hun maatte nytte leiligheden, mens fasteren skurte melkekjørlerne nedved elvosen, ellers slap hun hende ikke af syne det bitterste grannet — gjætet og jaget til arbeide saa lang dagen var.

En evighed hadde disse par maanederne været, siden hun kom hid. Mas og skjend og arbeid fra morgen til senkvæld.

Og her skulde hun bli for fremtiden — Minst et aar hadde faren sagt, da han skiltes fra hende og bød hende skikke sig bra. Et aar! Du verden, hun levde ikke saa længe, at hun saa enden paa det.

Hun stirret langt og længselsfuldt mod de fjerne fjeld og svælget graaten.

Idagtidlig, da fasteren hadde vækket hende klokken fire og sendt hende ud med krøtturne, lyste solen paa takk og top, saa gammelsneen skinte i sprækkerne. Og bagom og ovenover fjeldene brandt himmelen, og fjorden var næsten styg — — ligned nærepaa blod.

Alt var tæt ved — hun kunde karét sig did paa en jolle. — Veien kjendte hun: Først fjorden, saa strømmen mellem Rækstauren og Kjeipen, saa alle krinkelkroksundene om holmerne. Og stuen og fjøset og det rødmalte nøstet og baadene og den hvide sandbugten og kaalrabihagen og Melkerhaugen — og dér var det greipa godt at leke gjemsel i stenuren.

Undres, kolsen de hadde det nu? Om Liaros hadde kalvet, om Brekla var lige

besætt efter kaalhagen, om Mallapus hadde faat unger. Og „Lykkens Prøve“ — den laa vel vrak i fjæren, der orkanen handlaust hadde hivd den i høst. Gik vist umulig an at reparere eller faa jægt af mer — — —

En maur krabbet over den bare læg, hun pirket den væk med et straa, trak benene opunder sig og dyttet kjolekanten omkring.

Det var sørgeligt, jægten forliste. De graat alle sammen hjemme, og han papa smagte ikke mad døgnet efter. Da spanderte mama af juleæggene og vispet æggedram med dygtig konjak i, og da kviknet han. — — — Men likevel kunde fasteren slænge hende i ørene med, at det forliset kom af vanstel og daarlig fortøining. Du min — som om han papa ikke saa efter alting sjøl — handfór hver trosse og kjettinglække. Aa nei, kom ikke der. — —

Den fineste af alle bygdefarsjægtene hadde „Lykkens Prøve“ været. — — Mest splinterny at regne for. Kanske Sørsandsjægten, eller Tindsjægten kunde by sig ved siden af? Nei tak san. — —

Først naadde den frem. Bestandig første mand, om den ikke lettet før en

to tre dage, ja ottedagsdagen, efterpaa de andre —

De brunstegte ben krøb frem og sparket ivrig i tyttebærlynget uden at ænse mauren, som krabbet og krislet paa alle kanter.

— — — Og færdesdagen hjemme, naar jægten kastet los til stevnet. Børgrauten, mama kogte, den fløđ i smør med sukker og kanelibark, og fuldt var der af rosiner. Og afskedsdansen — — Han papa gik rundt med dram og kringle til hele laget, og mama kogte kaffe, naar det led paa nat. — Og slig som jægtekarene ledde sig i dansen. — — Nei, end han Anders Rørosing, som danset fiksérvals med Tinka i Dalen! — — —

Hun lo stilt med aaben mund, og kvældsbrisen viftet hendes bare haar og svalte halsen, og hun nynnet den visen, hele laget hadde staat rundt og sunget:

Af musik jeg eier et fint instrument
— Positiv ja, positiv ja, positiv ja, positiv ja. —
Hvorefter min kjæreste danser saa pent.
— Tralala la, tralala la, tralala la, tralala la. —
Mens sveiven jeg drager, en anden hun tager,
og jeg staar tilbage og har ingen ven.

Hun spratt op og valset rundt, til smaafuglene flakset skræmt i busketoppene. Sang og valset og vugget med den myge barne-

kroppen, fæstet næverne i siden, la hodet paa skakke og korsslængte benene, akkurat som hun hadde set Anders Rørosing gjøre.

Lurende, med sammenpresset mund og en nybrukket einklonge under forklædet sneg fasteren sig langsmed bjørkesnaret. Stundimellem dukket hun den støle ryggen, som ledte hun roseblommer; men gjennem løvet holdt hun stadig udkik med barnet. Det kvidret og trippet uden agt og ænse.

„E dettan kalvedrekka og svinematen, æg ba dæg gaa med?“

Barnet grodde jordfast, sprikte med arme og ben, glante fasteren op i ansigtet. Var hun her!

„Æg spør dæg, kor du har grismaten og kalvedrekka henne?“ — Fasteren steg tæt ind til hende og fattet hende haardt om armen.

Det — det — det stod ved fjøsvæggen — stammet jenten og skalv.

Ved fjøsvæggen! sa hun. Var den de uskyldige dyrene, hun hadde bedt hende forte sig til med kvældvona? Hun skulde gi hende fjøsvægg, skulde hun — —

Og før Helga kunde sanse sig til modværge, laa hun over fasterens knæ, med

skjørterne om hodet, og einklongen suste slag i slag ned paa den bare krop. Den sparket og krøket sig under slagene: „Slep!“ vrælte hun. „Slep! æ vil heim! — — Mama, papa, gud! Slep mæg! — Slep mæg!“ —

„Skrik du!“ gliste fasteren. Hun kunde stole paa de hørte hende! Skarnsungen, hun var, som de ikke bestod sig med heime hos sig selv for fantestrekerne, hun fór med, og som de hadde prakket ind paa hende! Faren la nok ikke dølgsmaal paa noget, maatte hun tro. Baade han og moren hadde med graatendes taarer bedt Martha Marja — som den gangen var god at ta til — ikke spare riset, om det kunde hjælpe paa hende.

Barnet tidde og rørte sig ikke. Fasteren skjøv hende af fanget; hun reiste sig og stod kridhvid og tøiet i stakkekanten sin.

Dette kunde hun ha til afmindelse for næste gang, hun blev bedt om noget —. „Og“ — fasteren hyttet mod hende — „du skal huse paa, æg e ikkje aa spøik' med. Det ikkje mor di, det daasetinget, du ha før dæg. Kom hid og kyss paa klongen og sei tak.“ — —

„Tvi!“

„Gu' forlate mi synd, spøtta du paa riset! Æg ska mykne dæg, ska du kjend'!“

Martha Marja trev ungen, som lydløst sparket imod og værget for sig med hænderne.

Papa og mama hadde bedt fasteren slaa, hadde sladret om hende og lagt ondt for hende. — Det sved værre end al risingen. Men ingen skulde faa den glæden at høre hende ynke sig. Før kunde de dræbe hende.

Slagene faldt. De kvasse barnaaler stak sig ind i huden, og blodet tøt i smaa blærer.

„Vil du no! Og no! Og no!" hvislet fasteren i dirrende fortørnelse. Slaa skulde hun, til ungen lovde at kysse paa riset —

Martha Marja holdt op.

Helga reiste sig. Øinene var blanke og lo af trods.

„Vil du kysse!" — Eneren rispet næsten læberne.

„Tvi!"

„E dævelen skinbarlig fart i dæg, at du kan staa aa trodse mæg saa?" kvingraat fasteren og rusket hende i haaret. „Vil du kyss paa riset, sei æg!" tagg hun næsten.

„Tvi!"

Fasteren stønnet og slap klongen. Sligt hadde aldrig hændt hende med en eneste af de vildfremmede andenmandsbarn, hun hadde hat til opaling. Lausingsunger og befængt med

arvesynd hadde de alle været. — Men slig trods og Satans forhærdelse, som hos brordatteren, her stod — ikke hos én eneste af dem! — — — Og hun var net og knapt otte aar — snaue aaret til vorherre tilregnet hende gjørlig synd.

„Kom heim me dæg,“ sa hun haardt og skubbet Helga foran sig. — Dugfaret efter fasteren synte hende veien nedover mellem høie bregner og knapsoløie, som nikket og svaiet i kvældkjølen. Det blaanet af forglemmigei, det lyste af skogstjerne og øienstrøst, hanekam flammet fra høi stilk, og paa engreinen hvidnet præstekrave og yrte det af blaa og gule fioler; men syre og smørblomst spredte sig over hele engslaatten. Kvældfryvil svév og humle summet søvnig, og paa røsen, de gik forbi, vippet stenlerrikken og tittet nyfiken efter de to, som saa sent var ude og færdes.

Faamælt blev samkvemmet mellem fasteren og brordatteren, og haardt og langt blev ørkedagenes slit. Mut og morgengrætten slængte Martha Marja brødskiven bortaat Helga og skydset hende afsted til krøtturne. — Om det stridregnet, hjalp ingen syt. — Herefter skulde det bli anden dans for tøtta, som var saa støl af lediggangen hjemmefra, at hun knappest aarket rikke paa skankerne.

Og var buskapen jaget paa beite og frokostmaden svælget, blev hun sat til arbeide indendørs. Opvasken og gulvsopingen og flinad i fjøset efter kalven og grisen blev tat fra tjenestjenten og lagt paa hende — desforuden hadde hun at gaa fasteren tilhaande. Og ungen fik lære, at aldrig

tøtta = tøsunge.

skortet det i husens stel paa noget, som skulde gjøres unda.

Helga prøvde at luske fra det og stikke sig væk til lekekameraterne; men fasteren var efter hende med haardraging og klagemaal og høilydt opramsing af unoterne hendes, til hun næsten ikke gad te sig udenfor stuedøren, saa skamfuld kjendte hun sig. Og i enrum vanket der saltlaget ris.

Men var ørkedagssliten slut, og hun søndagsklædt stod og hang ved vindusruten, hentet fasteren fra bokhylden i kammerset „Dr. Martin Luthers fuldstændige Kirke-Postille i tro Oversættelse“, hægtet hornbrillerne paa, satte sig i kubbestolen for øverste bordenden, strammet furerne om mundvikerne og aabnet boken. Helga fortet sig til ovnskrakken, dér hendes faste plads skulde være under andagten, og foldet hænderne. — Tjenestjenten hadde hjemmelov søndagene.

Vanskelig blev det formeget af det velsignede gudsordet, tykte Martha Marja; derfor begyndte hun med epistelpræken og sluttet med evangeliudlægning. Meldte en gjesp sig uforvarende, suget hun den ned i et snorkende støn, og videre skred læsningen,

enstonig skrigende, øget end ikke farten, naar enden var nær.

Ordene môl, og de môl, om Gud og Jesus, baptister og sofisteri, paven og Satan, onde fru Hulda den verdens daarlighed, gode gjerninger og djævelens kunstgreb. Og det surret og surret ihop til en tung, graa floke af sætninger, Helga ikke greidde en eneste af, før fasteren hver for sig udredet Guds magt og djævelens magt, og deres befatning med menneskene. Da blev hun fælen, og nødig vilde hun tirre nogen af dem. For vel var vorherre almægtig, stærk og streng; men neimen om det blev let at berge sig for hinmanden, slig han hadde spillerum til at lure og snike. —

Men hændte det, at prækenen blev altfor drug — en sytten atten sider og mere til — mens fluerne summet om rømmekollen, som var stillet frem paa dragkisten, og klokken slog for halvtime og heltime og halvtime igjen, og der ingen verdens ting var at udgranske ved skilderierne af korsfæstelsen og nadverden, og fastermandens ramme hang lige skakt, og draaben ved fasterens næsetip slap og blev ny — saa dubbet Helga og sovnet, dér hun sad.

Saa hægtet Martha Marja hornbrillerne

af og la dem til mærke i postillen og lod tøtta sove fra sig. Resten skulde hun ha efter middagskvilen, i lekestunden sin.

Haardt og langt var ørkedagenes slit, lang og seig var helligdagenes fred.

Det var middagstid. Solskinnet vibret i sølvklare glimt i den stille luft, og husvæggen svedte kvae tværs gjennem okkermalingen. Fra bruntørre bakkeknauser lugtet svidd græs, men den sidlændte slaatt stod kraftig med dybt skjær af blaat i det grønne. Tværelven surlet over flaberg, bag olderkrat og vidjusnar og randt i Langelven, som dyb og adstadig skar sig vei mellem myr og fin eng. Nedenfor broen videt den sig til kværndam, fosset over dæmningen og fór i skummende stryg, til den grenet sig paa fjærens sandlere og fløð i vaagen.

Paa torvkanten ved kværndammen sad Helga og plasket med benene og kastet vedpinder i vandet og saa dem seile trægt, ta pludselig fart og stupe udfor. Verdens ende den var dér, men under fossen laa draken paa lur efter kristen mands kjød og gjemte guld og sølv og rigdom i berget under sig.

Det hadde Bertel fortalt hende sidst søndag, hun og Nordigaardsungerne råk bort til Kvanskjælbugten. Og han hadde set den ogsaa; det var vist olsoksnatten, den bruste afsted til Guldbergslottet i Nordvesthavet. — Akkurat den dagen vilde Bertel ikke ud med eventyret, og ligegodt var det, for ikke før de hadde sat sig, stod fasteren paa fjøshaugen og hujet efter hende, saa det remjet i fjeldet. Helga trodde mindst det gjaldt om livet eller noget værre fælt, og saa var det bare for at tugte hende til at høre resten af postilprækenen fra formiddagen. For søvnen var kommet paa hende midt i udlæggelsen. — Slig en langprækendes postil var hun ikke vant til hjemmenifra. Det fik nu være maade paa! Han papa gjorde andagten paa snaue halvtimen, og endda hadde de godt af den allesammen.

Hun drev fra elven. Ikke en sjæl var det at leke med! De voksne sov — grisen sov — kalven sov — hønsene laa i sandhullet og solbagte sig, og alle ungerne var i bærbakken. Bringebær og jordbær — de var nær modne i Rypaasuren; men hun fik ikke være med — — — Tvert nei, af fasteren, ikke ordet mer — — —

Hun saa mod aasen. Den øverste kollen

stak frem af bjørkeskogen. — Du verden, for moro! Hele grønne sollien med bringebærris, det naadde én til halsen, og blomster og blôm. — Og rødt af jordbær. — Og Tværelven med kjøer saa tykke som armen. Han Teodor tog seks her nys i den kulpen, dér vandet gik helt over hodet.

Hun braasnudde, som aarket hun ikke mindes, og slang bortaat ildhuset. Fra bakken paa øversiden hadde hun reist en bjørkestrange op til torvtaget. For i tagtorvens bløde græs hadde hun buskap paa beite. Rad i rad aad de der: runde kuskjæl, riflede sauer, flade, røde haneskjæl, aflange griser, brune hester og blaa gjeter. Sneglehus var buhund og vogtet bølingen for ulv og bjørn, passet alle smaalammene for ræv og især for ørn, som hun tit mente sig at se i himmelblaanet.

Hun krøb om og smaasnakket til dyrene sine; flyttet og lokket, kaldte ved navn og døbte om, slig det høvde sig — — —

Ved røstvæggen af ildhuset var sommerbrændslet reist, og toppen af bjørkebuskene rakk skraat over vindskierne paa begge sider af mønsaasen og kastet glissen skygge. Indunder løvkvistene hadde Helga laget dukkestue og pyntet med fyrstikæsker, skjænke-

glasstetter og spraglede krusbrott. Lurvedukker sad og laa i græsset, men den ordentlige dukken, Konkordia, som papa hadde git hende i Bergensblom, ga de hende ikke lov til at leke med. Den laa paa stas i blaaskrinet inderst paa klækammerset, og nøkkelen var stukket under dørstokken. — — Lure den ud nu, mens fasteren sov middag? — — — La den sidde i solflækkene paa det myge græsset. — — — Stakkar, den kom sjelden under guds frie himmel! — Og den kjendte varmen, for den svedte svært i solen, det hadde hun tydelig set hjemme, den gangen Konkordia sad i vinduskarmen. Men da hun tørket svedten, blev der ar i panden, og mama sa hun maatte agte sig og ikke stripe skindet. Gult, krøllet haar hadde den, og blaa uldtøis kjole, og skjørter med tagger og røde sko og — — — Helga gled ned af taget og skottet mod stuebygningen. Endnu sov de.

Stilt huket hun sig under stuevinduet hen til bislaget. Der var strødd hvid, grov fjæresand foran døren, og hun traadte vårt med bare fødder — stor lyden trængtes

Bergensblom = gave, som blir git, naar jægten kommer fra Bergensstevne.

ikke, saa kvakk fasteren — letsøvd var hun, stygga. — Værst var det med kjøkkendøren; men det gik da noksaa stilt. Nedfor loftstrappen lydde hun. — Kaffekjedlen putret paa ildmørjen i grusteinen, og katten blundet paa kjøkkenbænken mellem tekopperne og sukkerskaalen. — Det less trygt.

Rap greidde hun trappen, totre trin ad gangen — loftsvalen var ikke saa farlig, og klækammerset laa i borteste enden over spiskammerset. Hun lirket frem nøklen og laaste sig ind. Der var mørkt, men hun famlet sig frem langs rader af værkensskjørter og alle fasterens stasplagg, til hun fandt skrinet. Med ene haanden lettet hun paa laaket, den anden fattet om dukkens ben og halte den op. Da knirket spiskammersdøren. Var hun opstaat? — —

I rene forfjamselsen slap hun laaket, og dukkehodet knaste i klemmen. — Hun blev siddende og tukle om det og vilde ligesom ikke tro ulykken. — Det løsnet i beter under fingertupperne.

Men da fasteren gik ind i stuen, spratt hun ud, stængte ikke efter sig, ned trappen, gjennem kjøkkenet og lukt i elvebakakeren. Der drog hun sig paa maven under potetkaalen, laa flad og gjemt.

Konkordia i beter — Aa gud! — At hun endelig skulde ha den! Hun hikstet og vred sig og graat. Og papa hadde git hende dukken i Bergensblom, og saa var den knust, og hun hadde ingen at leke med. — „Papa, mama, la mæ faa kom heim," survet hun. „Papa, mama, kan dokker ikkje høir!"

„Helga!" — — Fasteren ropte: Hun skulde komme ind straks og gjøre rede for sig — hvad hadde hun at grave paa klækammerset efter? Svarte hun ikke? — Var hun kanske blit blyhørt? Kom hun ikke paa timen, vanket det hudekka. — Det kunde hun forlade sig paa.

Jenten rørte sig ikke, vaaget ikke trække pusten. -- Nu var tjenestjenten dér ogsaa, de snakket om hende. Hun prøvde titte mellem kaalen, kunde ikke se dem og la sig igjen og stirret til himmels. Ingen sky, bare blaat i blaat hele luften opover — — —

De skulde ikke faa gi hende juling mere. — — Aldrig. For hun vilde rømme sin vei. Langt, langt. Gaa nat og dag, éngang rak hun vel hjem. Heller spise tørt brød og sild hjemme end bli her. Og snild vilde hun være. — — Og saa flink. —

Hjælpe mama med ongan og alt sammen og løbe ærend for papa — — —

Hun var alt i farten; skubbet sig efter plogfuren til nedre enden af akeren. Hér kunde de umulig øine hende fra gaarden. Hun krabbet i græsset ned med akerreinen; endnu turde hun ikke ta hyven fat. Bedst og vente til alt var stilt.

Det ropte igjen, langt og skingert, og Helga satte paa sprang til elven, vasset over og entret op kværnkallen ind i møllen. — De kunde ikke finde hende der. Døren var laast og nøkkelen hang paa kjøkkenvæggen, og det med at entre kværnkallen, var et kneb Teodor hadde lært hende. Fasteren ante ikke snusen om det.

Men skræmt og jaget, som hun var, ledte hun endda skjul. Kværnluren var for trang — det vidste hun. Hun skjøv laaket af melkisten og klemte sig nedi, laa paa ryg, med hænderne for ørene.

Vindusgluggen over døren vendte mod nord, men et steds i tømmervæggen var en spræk, som slap et gran sol ind, og i lysstrimen danset melfnug: Rødt, blaat, gult, grønt, men mest grønt og rødt. Undres paa, hvordan det var saa vakkert. — Og øverst opmed tagnæveren var mer sol, og

kingelvæven glimtet akkurat som strimen: rødt, grønt og gult. Hvordan var det slig? Og — — Neimen, smatt der er titing under næveren! Hys, det kvitret og pep. Jenten lettet sig, øinene skinnet, ansigtet lysnet tværs gjennem graat og muld og melstøv. — Jamen hadde ikke titingen unger — — —

Hun hadde sovet. Solstrimen var sluknet, og det gufset koldt fra elven, og sulten gnog og mindet om kvældsmad. Der lugtet raat, der var klamt og tomt i kværnen. — — —

Om det var sandt, det fasteren sa, at djævelen gik attafor ryggen og flirte, naar han fik narret os til at gjøre galt — til at synde? — Hun gløttet over skulderen. — For hende blev det til synd, om det slet ikke var tænkt paa den maaden, saa hende var han støt efter. — — —

Men fór han saaledes her paa jorden, hvem sad da i helvede og rørte med jerngaflen i svovlkjedlen og kogte de fordømte levendes, som aldrig fik dø? Det hadde fasteren lagt ud af evangeliboken. Og der var noget om ormen. — En fæl, vældig orm, som hug og bet — —

Gud. — Han sad paa guldstol i himlen

med en formægtig stor bok og skrev op hvert eneste ordet, en sa høit, og alt det, en sa lavt indi sig. Han hørte det, han. Og det én gjemte sig og gjorde, han hadde tal paa det. Og paa dommedagen synte han det frem. Ikke den ringeste misgjerning blev glemt, og ikke mindste sukkerbeten eller saftskvætten, hun hadde smagt ulovlig. Aa, trøste og ber'e hende for en skam — — —

Fasteren, hun hadde belagt det saan med vorherre, at han tog en ørliden blodsdraabe af Jesus og klinte over skyldregistret, naar hun uforvarendes kom i skade for at gjøre ilt. Du verden — den som kunde faa ham til dét. — — — Uf, saa det suget for bringen. — —

Der stod noget at læse om et svart mærke i panden — en prik eller en streg, men det var løgn, det. For den gangen hun bandte over kalven i kaalrabihagen, hadde hun ligget paa knæ foran speilglasset og set vel efter. Ikke det bøss var der. — — Alligevel — hun ringet sig og skutret — kanske var det med det som med han atom ryggen, bare synlig for andenmands øine.

Aa jøie mig, saa sulten hun var! Nu

var kvældsmaden sikkert paa kjøkkenbordet — —

Graableg og hulkindet af græmmelse stampet Martha Marja kvældsgrøden, saa det sang i grusteinshellen.

Klokken var otte slætt, og endnu var ungen ikke kommen tilrettes. Som sunken i jorden var hun. Ikke det sted vidste hun at lete mer. Hun og tjenestjenten hadde overfaret hvert tænkeligt smuthul, paa loftsvale og under stabbursgulv, i kjælder og paa tag; ja, om det saa var selveste potetakeren, de hadde forfaret den med. Men frit, ikke tuften — —

Barnet hadde da ikke flokset hen og gjort ulykke paa sig? — Martha Marja satte sig paa peiskrakken og pustet. Hende vilde de lægge det til last, ondtroendes som folk flest var. Straks det var rygtes hus imellem, at jentungen var væk, mærket hun, gaardsfolket begyndte at sætte øine paa hende, som var hun baade morder og misdæder — og ikke hadde været i sin faste ret, naar hun hyfset efter Helga og vilde hendes eget bedste.

Hun gnigget brynene og kinderne med tørklæsnippen og øste op grøden. — — Bare

ungen kom tilbage! — Skulde forvist hverken slaa eller haardra hende, ikke røre hende med en finger — det hadde hun dyrt og hellig lovet sin herre og gud i efta. Den betrykkelsen hun var i, vilde hun ikke ha om igjen for al den del.

Martha Marja hentet grødmelken fra stabburet, mens katten stiltret efter. — Da hun kom med bunken, var Helga der. Tufs og udgrædt hængslet hun ved kjøkkenbordet og turde knappest løfte øinene.

Der faldt fasteren en tung sten fra hjertet ved det syn, og næsten mildt sa hun: „Kor i guds namn blir de a dæ, bân? — Her e mjølka, ta aa êt."

Skjend og juling var Helga rede til at bære, men dette — — Hun dukket sig, blodrød i ansigtet, og skeen skalv mellem tænderne paa hende, saa melken dryppet paa kjolebrystet.

Fasteren tog sirupskrukken og strøg med skeen over grødtallerkenen: „Nu maa du ete tomt, før du lægg dæ'." Opvasken kunde det være det samme med. Kanske blev det raad til ny dukke, hvis fasteren nogen tid kom paa de kanter, sligt var at faa kjøbt, trøstet hun lavmælt.

Den kvælden satte Helga sig i bare sær-

ken paa bommen foran fasterens seng og læste hjertesukket sit uden at stotte paa det mindste ordet:

Vor formørkede forstand
Kan jo ikke sandhed kjende,
Uden din den gode aand
Vil sit lys i os optænde.
Godt at tænke, tale, gjøre,
Dertil maa din aand os føre.

Et gløtt af sol fra overskydd himmel streifet akkaragnet, som laa nyskaaret paa tøndebunden. Det var under søre røstet hos Jo og Bertel Monsa i Kvanskjælviken.

Helga skulde kjøbe middagskokning og stod og stakk bortpaa de bævrende agn.

„E det mandkjøtt?“ sa hun uvis, det hadde de pleiet skræmme hende med som liden.

„Ja pas dæ' berre!“ svarte Jo og plirret til hende med de graagrønne griseøine.

„I lyg!“ skreg hun og skottet skræmt paa hans veirbidte ansigt, dér ru rynker streget og stribet hver den plet af hud, ikke graa, strid skjegstub grodde over. Og som for sikkerheds skyld drog hun sig nærmere Bertel. Han sad paa en kubbe og ægnte natsættingen, og træbenet hans strittet stivt og spinkelt ud af venstre bukselaaret.

Men da hun saa akkarkjødet mellem

akkar = blæksprut.

fingrene paa ham, hvergang han krøgte ind paa anglen, grøsset det i hende, og hun sa indsmigrende: „Sei det du, Bertel, e det sandt, det e mandkjøtt?“

Han dukket nakken og bleknet og lesś ikke høre spørsmaalet; men Jo sa tvært:

„Toska, dér ho staar! Ser ho ikkje det e blæksprnten, saa e komme? — Bli me til baaten, ska du faa kokning.“

Jo gik foran, Helga slentret efter og dinglet med spandet, og det knislet og laat i hanken.

Bertel kastet saavidt øinene efter dem, idet han tog en klype af det nyskaarne agnet og stirret nøie paa det. Ikke under, jentungen næsten trodde det fjaaset. For just slig saa det ud, dævelskabet, den natten — — — akkurat ja. — —

Svedten tytet ud ved tindingerne og over næseryggen, han kjendte lyst til kvalmels og kylte agnet fra sig langt ud i potetakeren og hinket ind i stuen efter en vasskvætt at læske sig med. Skulde han aldrig bli kvit den mindelsen. — —

Fra indlandet, ikke langt unda Helgas hjem, var Jo og Bertel kommet og hadde bygslet Kvanskjælviken for livstid af David Israelsen Gansaas.

Det var egentlig ikke for jordveiens skyld, de gjorde det, men fordi viken laa høvelig til, med kort udror, rigelig sol og passelig vinddrag og tryg landing i nærepaa alslags veir. Og det var smaafisket aaret rundt brødrene tænkte paa, da de bosatte sig for godt og reiste sjøbod, med skjeltersjaa i den ene enden og fiskehjeld i den andre. Nøstet murte de af sten fra rabben langs stranden og dækket muren udvendig med jordile, som brugeligt var, dér de kom fra; men stuen kjøbte de i tagfærdig stand fra Salten og fik den fragtet opover med jægteleilighed. Nu stod den umalt og vindskjæv i bakkehældingen, med potetakeren foran langvæggen ned mod sjøen og brøndhus ved nordre røstvæggen.

Folkesky, som de var, og lidet vant med den bygdeskik, de ikke var opalet i, holdt de sig mest for sig selv og røinte sjelden fremmedhjælp. Men Jo var nethændt og mindst god for et kvindfolk. Han greidde husstellet og klæesbøtingen og fjælget om sig og broren, saa de uskjæmt kunde færdes baade til kors og kirke.

Anderledes hadde det sig med Bertel, den raringen. Hadde han en stund tilovers, tog han helst felen og gnaalte vise og slaatt

lange vinterkvælden. Men ikke før tinet tælen, og græsstraaet spratt, saa strøk han borti haugen og satte sig indved bergvæggen til at snakke og le og smaatralle, som var han i grust lag, endda broren ikke kunde se skygge af liv om ham. Men høre kunde han, og vidste ligesaa godt som Bertel, at jevnsides deres egen baadstø, var de underjordiske med baad og brug.

Saa hændte det et aar i mars maaned, at uheppels og finnforgjorthed slog sig paa børnskapen til Kvanskjælvik-gluntan, saa fisk ikke fæstnet ved linen deres. De ægnte med sagskjæl, prøvde med fjæremakk, som det var nok af i de store vaarfjærene. Ja, om det saa var med blodferske silden, de maatte hente langveis og betale i dyre domme, prøvde de med den ogsaa. — Lige ilde blev det. Marulk og skate og skabbet skraap — bevars, det bet tid om anden; men tagendes fisk — nei, ikke til mætte, mindre til salg.

Jo bandte og forsvor sin sjæl paa, at det skulde være slut med at sælge Gansaaskjærringerne kokning, om de saa gjorde sig aldrig saa lækker og fristet med fulde melkespand og hoseuld, naar fiskehugen plaget dem som værst. — For ingen anden end en

af de forbarkede sjøheksene var det, som hadde forgjort sjøbruget hans i braasinne over at ha faat snaut i bøtten.

Men Bertel sa ikke stort, sad mest mut og mulen og tygget skraaen og spyttet langt, hvergang han tog gudsnavn paa tungen i besværgelsen, han môl over linestampen.

Saa laget tilfældet det slig, at budeien hos David Israelsen kom for tidlig. Det dødfødte støvet blev stukket i en tom spikerkasse og stillet i nøstkroken for ved leilighed at stedes til hvile i viet jord sammen med voksent lig. — Ellers vanket der ikke gudsord og salmesang over sligt lidet kræ; men stor synd vilde det være, om den uskyldige barnesjælen skulde sakne kroppen sin paa dommens dag, ved forsømmelse fra deres side, som magtet lægge den til hvile paa rigtige maaden.

Jo ga kvindfolkene en haandsrækning, da kassen skulde spikres, og han sværtet den med kjønrøg, før de satte den hen.

Han kom hjem en aften og nævnte tildragelsen for Bertel, som skottet til siden uden at svare. — Og de blev siddende tause og suge paa snadderne sine, og ikke et ord blev ymtet om dét, de begge bar i tanke. Men prøve dét med maatte de —

— — Det var gammelt, godt raad, saa ufysligt det end kjendtes indvendig at gi sig af med. — — —

Efter kvældsmaden ruslet Jo ned til støen og eftersaa baaden. — Bertel ledte frem felen og pudset støvet af den med uldskjortærmet og spilte slaatt og visestump i den lysskumre kvæld.

Men da vinduslemmerne hegtedes for natten paa Gansaasgaarden, og røgen ikke længer oste af skorstenspiberne, staket en baad sig langs kanten af marbakken, som tog den skjæl; den rodde vårt over speilblanke sandbugten og råk som tilfældig ind støen hos David Israelsen.

Bertel vasset ud af baaden og grov i udfjæren med spaden og ledte makk; blikkoppen stillet han ved siden. Han ga sig god tid og rotet grundig i leren, før han satte spade i ny rue. Ved nøstdøren tog han sig for at vrikke sten unda dørstokken, stak ene næven indunder og løsnet jernbolten, saa døren ga efter. Han smatt ind og skjøv til efter sig.

Over baadripen hang Jo og rusket i tangen med skjælriven og holdt udkig. — Det tuslet inde i nøstet, skrapet i jern — et par korte slag, og Bertel vred sig ud dør-

sprækken, puttet noget, han bar i en sækkefille, ned i blikkoppen, stængte bolten paa indresiden, og satte stenene paa plads.

Og baaden råk igjen langs marbakken, ség sagtelig om odden og vendte stavnen ud fjorden.

Lig en storfugl paa svøm med ungeflokken efter sig laa Lilleroglen blandt skjærene i fjordgabet og hildret i blankt hav mod grøngraa himmel. Erfugl hadde flokket sig for tysteste natten indved berghammeren og dubbet og snaddred stundomtil i halvsøvne. Oppe paa hammeren og over holmens græstuer var maasesværmen spredt og fandt lidt efter lidt hvile og laa som graa snedotter paa den nakne jord; men i dragsuget vugget teisten og snappet sjøsnigler af tangvaserne — dukket og nappet og varlet med de rødgule ben i vandskorpen.

En baad stridrodde mod holmen, og fuglesværmen lettet med huj og plask og satte tilhavs.

Men i den dunkle skygge under berghammeren la baaden sig fore efter drægg, og klarsynt maatte dét øie være, som kunde bli den vår, for den smeltet i et med berget.

Forsigtig løftet Bertel den øverste linevasen af stampen i midtrummet og la

den paa pligten og greb øsekarret med skjæl og tog til at ægne. Baaden duvet i dønningen fra havet og strammet i linen, det klasket og silret i fjeldsprækkerne af sjø som gled, og hestetang og tare puslet om bunden af baaden.

Jo kveikte snadden og flyttet sig bortaat for at aabne skjæl — stor stumpen var det ikke de hadde uægnt — snaut et hundre eller vel saa det — men paa det hundre fik de prøve bryde hekseriet, det var de stiltiende enig om. Men ikke lod det til, at Bertel agtet gjøre begyndelsen — — Han drygde med det. Jo fik likevel friste.

Langsomt grov han sækkefillen under bagrumstoften, der Bertel hadde stukket den, og vôg den i haandloven. Det strak i høiden til otte ti angler. Fort delte han det, som i den var, paa toften og skyllet kniven og næven over baadripen.

— — —

Damp af vaade klær rundt kokeovnen gjorde luften tung at puste i for Jo og Bertel, som snorksov i skuvsengen efter vaagenatten og en lang dag.

Fisk hadde de faat — forsaavidt hadde de raadd med kjærringernes kunster; men under det, de rensket anglerne, blev Bertel

kvalm og svimmel, saa Jo maatte helde i ham kamferbrændevin af lommeflasken. Det kom af ikke at unde sig kokemad døgnet rundt, skjendte Jo. De skeer kaldgrød og sur melk, han aad i sig ved middagsleite, skulde ikke duge stort til at stille blodsugen.

Des rigeligere hadde de lagt i sig af fersk-fisken og leveren til kvælds. Kjørler med levninger stod paa bordet, rundt ovnen var dryp af leverfedt og dryss af fladbrødsmuler, for der hadde Bertel koset sig med levermølje. Endnu glinset skjægget hans af fedtet, der han laa med hodet i lysstrimen fra vinduet og pustet gjennem næsen i tunge, hivende drag — vel ét for hver to af Jos korte, gurglende snork.

Det tuklet ved klinken, og en snev af kold gufs fra dørgløtten sivet ind og streifet Bertel, som ørsken lettet øienlaagene. I lysstrimen mellem vinduet og døren stod et lidet hvidklædt væsen og rakte ene haanden mod ham, som bad det om noget. Han rettet sig overende med et rykk og gnikket øinene. Der var ingen ting. Slaaen var stængt for, som da de la sig.

En drøm. — Pø! Han hev sig om paa ryggen, strakte sig, saa sengen knaket, og famlet efter tobaksdaasen under hodegjærdet.

Men endda han lidet vilde være ved det for sig selv engang, grodde der fælske i ham efter den drømmen, især fordi det gjentog sig tid om anden, at bân-kjonet livagtig synte sig for ham, og altid som krævde det noget.

— — —

Paa slutten af sommeren blev det mest ruskveir og regn med opholdsveir indimellem. Blæksprúten vødde i aate, og kvindfolk og karfolk laa paa troldfjord nat efter nat.

Senkvælds rodde baadene ud, enkeltvis og i følge, som høven var. Jenterne sad foran med fremaarer, og det raslet i de stive oljestakkene for hvert aaretaket; karene sad bag og hamlet og brugte flittig dorg for at ha fersk beite.

Udpaa sanket baadene sig. Rop og latter blev det, og karene var vilde og kaate, fordi de hadde kvindfolk med. En stemte i en vise, tonen bares vidt udover og flere faldt ind; det vokste til kor, høie kvindestemmer og rustne mandsstemmer. Havet kviskret og skvulpet rundt baadene, aaretagene faldt

ligge paa troldfjord — ligge ude efter blæksprut.

våre, og morild rislet og lyste i kjølvand og om aareblade. Over dem hang nattens dybblaa skumring, og stjerner blinket blegt. Men langt borte lyttet fjeld og nut som lodne, svarte trold.

Under den fangsten var det, der satte sig sjøedder i et lidet gnagsaar, Bertel hadde paa venstre ankelen, og hævelsen kom saa braatt, at sjøstøvlen maatte flæres af ham i baaden.

Jo rodde ham til doktoren, men laak var fortrøstningen, de der fik. Edderen hadde alt spredt sig opover hele indersiden af laaret, og Bertel maatte lægges paa sygehuset, om liv skulde reddes.

Ud kom han, ferme, staute karen, med træben i bukselaaret istedenfor kjød og blod, vorherre hadde skabt ham med, og en krykke at støtte sig til. Jo var mestendels paa graaten, da han hjalp broren med at løse benet af for natten. Men ikke skulde nogen magt i himlen og paa jorden faa indbildt Jo, at den ulykken, som la sig over Bertel, var straf og hjemsøgels for det, de gjorde i al uskyldighed den marsnatten — slig omstændighed, de da var stedt i. — Saa klog og klartænkt karen, Bertel var, tog han feil i det stykket. —

Alligevel aatte Jo ikke hjertelag til at strides med ham om det. Og — Bertel var kvit drømmen om bânliknelset. Sidste gangen det syn̥te sig, var da Bertels ben, skilt fra levende krop, lagdes i kirkegaardsmulden.

De var færdig med skaaraannen hos Martha Israelsen. Kvartelsgryden med skaargrød hang og putret, og paa skorstenskanten sad Gjertrud lægdskjærring med bundingen og anste efter, at grøden ikke brændte ataat. Martha Marja selv traakket om paa lærtøfler og med kjolestakken helt opheftet over det høirøde verkensskjørtet og silkedamaskesluen lidet gran paa snur. Hun hadde sluppet rosiner og kanelibark i gryden, smurt lefser og vaffelkager og slog saa op klaffebordet inde i stuen og duget det; for hele Gansaasgaarden, smaat og stort, gammelt og ungt var bedt. Det var ikke hendes vis at slaa nogen i glemmeboken ved en slig anledning; og saapas hadde vorherre betrodd hende, at der ikke skulde manke mad og mætte den kvælden, hans rige gaver vel og vakkert var berget paa staur.

Hun aabnet skab og grov ned af hylde

og stillet melkeskaaler med bred guldforgyldt kant i rad rundt bordet og en roset postelinsmugge paa hver ende, og la sine halvandet dusin ægte sølvskeer frem. Midt paa dugen pyntet sukkerkoppen; den var af fineste plet og hadde rød glasforing indvendig, og den hadde amtsagronomen sendt hende i præmie for fjøsstellet tredie aaret efter, at han salig David sluknet; den bar baade indskrift og datum, saa alle kunde læse sig til det.

Det blinket og skinte over den hvide dug i tvelyset af dagskjær fra vinduet og ildskjær fra kjøkkenet. Gjertrud rugget unda gryden og stod kroket og tinøiet i døraabningen: Aa jøs og jøie hende, for stas og herlighed! Ho Martha Israelsen, det var kone det, som hadde det! — —

Bearlaget sanket sig smaat om senn til gaards. De, som kom fra akeren, ruslet ned til elven og tvættet ansigt og næver; siden tørket de sig turvis paa striehaandklædet, Martha Marja hadde været forsynlig nok til at hænge ud paa bislag-væggen, og satte sig paa græsbakken hos de andre, grov i lommen efter finkam og speilbrott og glattet haaret, prøvde snakke og less ikke bie madbud.

Bertel sad alene paa stabburstrappen og sprikte med træbenet. Han lænet sig mod krykken og saknet felen. En slaatt vilde høvd saa inderlig i kvæld; men gamla sjøl paa gaarden likte ikke den laaten — —

Jenter og unger krullet sig i krins om ham og tagg efter eventyr. Ba ham vakkert fortælle dem om Jân matros, eller om det røde Guldbergslottet i Nordvesthavet, eller om jomfru Rosenving paa Santavajasø. — — Ingen anden kunde fortælle de eventyrene som han. Men han var studs og faamælt og vilde bare til med et par rægler, da Helga begyndte at gnaale. Hende magtet han mest ikke nægte noget, sligt hjertelag han bar til hende. — Bortsat hos fremmedfolk var hun og langt fra sine. Og Martha Marja var ikke den, som stak andenmands bân saa vél i barm, at ikke foden hang ude.

Maanen seilte stor og bleg under høispændt himmel, dér svindende dagfarve endnu drømte, elven blinket og surlet gjennem engen, og henover akerens gule stubmark kastet kornstauren svarte, lutne skygger. Der var kjøligt drag i luften, og én kjendte forbud paa frost, endda kvælden var lun nok til at ligge ude paa græsbakken.

Martha Marja ba værsgod fra gangdøren og bænket gjæsterne efter rang, alder og anseelse. Ungerne blev igjen udenfor — efterpaa, naar de voksne hadde spist, var det deres tur. De stod i flok og stirret ind de duggede ruder paa bordstasen, til den tætte række af de siddendes rygge gjærdet for synet.

„Gryta e ikkje trieparten tom,“ trøstet Helga, hun hadde svindset et ærend i kjøkkenet. Og det var mest rosiner paa bunden, der laa de som smaasten.

Hun var lykkelig ikvæld, Helga. — Hun hoppet og spratt og var fuld af indfald og paahit. Det var saa morsomt med alle de fremmede, alle barnene paa gaarden hadde hun hos sig, og faster var blid, og Bertel lovde fortælle eventyr, og nu skulde de leke gjemsel mellem kornstauren. Men de andre vilde ikke unda husvæggene, og det blev til at flokken vaglet sig op efter trinnene paa den udvendige trappen til størhusloftet og snuste madlugten.

Helga sad øverst med albuerne støttet mod knærne og hagen i hænderne og fortalte det eventyret, som var virkelig tilforladelig sandt, om at gutten og jenten skyllet klær ved elven og ga sig til at tirre maanen

saa længe, at den kom ned og tog dem begge. Det var sandt, for de var tydelig at skjelne, baade de og stampen midt i fuldmaanen, pegte Helga. Og de andre pegte efter. — Ja de var tydelig at se. — Og stampen ogsaa — — —

Helga blev ivrig. — Om de prøvde nu paa timen — allesammen paa én gang. — De kunde løbe, naar den kom — det var let at berge sig — saa folksamt, det var i kvæld.

Og Helga slængte armene over hodet og sang:

„Hei maanan!
Sjusjernan!
Tirre dæ—æ—æ— —!"

Og de andre var med, kunde det verset alle; de pegte og sang:

„Hei maanan!
Sjusjernan!
Tirre dæ! — Tirre dæ!"

Skraalet gisnet fra hinanden, armene sank, stemmerne blev vekere, enkelte svigtet rent. Barneøinene stygget fra maanen, maalte uvilkaarlig afstanden til bislaget. Aa, de kunde sagtens løbe, kom den. Og det var folksamt her — —

Og armene blev atter løftet i veiret, pegefingrene strittet igjen. Ungerne skraalte, sang, brølte, trampet i takt —

„Hei maanan!
Sjusjernan!
Tirre dææ!“ — —

Den rørte sig! den rørte sig! — Bævret, skalv, blev større og større. Den dalte, blev nær — —

De hylte: „Tirre dææ! Tirre dææ!“ — — —

Just som de voksne var naadd i koselig prat, fornam de levenet, og de som sad høveligst til, tørket duggen af vinduet og tittet efter. De saa flokken opad trappens trin, de udstrakte arme, de hvidblege ansigter mod maanen, og de fór fra bordet, stormet gjennem kjøkkenet, ud bislaget og stanset i taus klynge udfor døren.

Ungerne sanste dem ikke.

En graaskjægget kall greb en stenknub og kylte den af al magt mod størhusvæggen, saa det braket i bordklædningen. — Det blev braastille. — „La vær gudsbespottelsen, troldting!“ ropte han, og hans tandløse mund mimret og gapte tomt efter ordene og hadde vondt for at komme til ro. — „Troldting,“ plapret han. — „Troldting.“ —

Da brast det for barnene. „Han kjæm! Han kjæm!“ hvinte de i ustyrlig rædsel, styrtet og stimet fra trappen og søgte ly hos dem i bislaget, og var ikke til at stagge, endda hver tog sig af sine og talte alvor med dem.

Helga søgte til Bertel og haket sig fast i trøien hans; men fasteren trak hende ind i spiskammerset. Naturligvis var det hende, som haddeført an i gudsbespottelsen, skjendte Martha Marja og rusket i hende.

„Han rikka sæg — æg saag det!“ forsikret Helga og ænste ikke grannet af det, fasteren gjorde.

Hun smældte tøtta en under øret. Det kunde hun ha, utinget hun var. — — Indestængt skulde hun være resten af kvælden. Hun var lidet havendes sammen med skikkeligt folks barn, saa kunde hun være for sig selv og gaa sulten i seng. „For du maa huse paa,“ hyttet Martha Marja — „skaargrauten kjem ikkje indom dine syndige lepper i kvæld.“ — — —

Hun dirret af sinne og laaste døren; men Helga flirte efter hende.

Indbildte ho sig, hun skulde tigge om kvældsmad. Nei tak! De kunde ha grøden, fasteren og alle de andre — kjøre den i sig. —

Rosiner, smør og tyk skorpe af kanel og strøsukker over hele fadet, og mere at ha oppaa, naar skorpen var ædt ovenaf, fristet det. — — Nei, hun gad ikke at mindes. — — Smagte ikke krummen, om de kjærba hende.

Hun stod ved spiskammersbænken, med hodet mod armen og ene foden trædd i hanken paa speserikisten. Gjennem panelingen hørte hun barneflokken, som spiste i stuen, og hun hørte, skeerne grov i krustallerkenerne. — De aad, til der ikke fandtes skôven i grytbunden, tænkte hun, og ansigtet rykket af tilbagetrængt graat. — — — — Senere blev det erting. Da hadde de det at slaa hende i ørene med, at hun hadde faat juling. — — Kanske gjorde de det til ordentlig hudekka, og kvældsmad saa de, hun ikke fik. — —

Blikket flakket, ledte efter udvei. Døren var stængt, men vinduet? Der var høit, men det vendte mod den kanten, ingen var.

Hun svang sig op paa bænken, fik i det samme se rømmebunken paa hylden og kjørte fingrene nedi, slikket og dyppet og tørket paa underskjørtet.

Hun lo. — Der var mere godt: nysmurte lefser, vaffelkaker og en russebolle med

kandissukker. Hun steg paa taaspidsen langs bænkekanten og snopet i sig, lydde med munden spilt af mad, om nogen nærmet sig, hoppet ned af bænken og la øret til nøkkelhullet. — De aad i god ro — hun kunde vaage det.

Vart lettet hun paa laaket til speserikisten. Det knirket i hængslerne, hun blev ræd, men famlet alligevel med armen indunder efter rosinposen, fasteren pleiet hjemme der, og fyldte næven.

Før hun heiste sig ud vinduet, sopte hun bænken for flødedryp og lefsesmulder; det skulde ikke fasteren ha at syne fremmedfolket, naar hun fandt kammerset tomt.

Bertel stod paa laavebroen og grundet paa, hvor han bedst burde lete efter Helga. Han hadde skjønt af tiskingen til kjærringerne, at hun hadde gjemt sig.

„— — Skaal! Gudsigne laget. — Skaal!“ Ordene hørtes lydt gjennem det aabne stuevindu, over gaardspladsen, til der han stod.

Hun hadde samlet laget om ponsebordet nu, gamla, gjespet han — hun saknet hverken ham eller den stakkars ungen, som laa ensteds og gjeipte. — Sad heller i høgsædet og repeterte synderegistret til brordatteren,

det hun hadde for vane, straks der råk fremmedfolk tilgaards. — — — Barn maatte vel grave sig væk som vilddyr i skog, naar det støt skulde udstilles til beskuels og åp.

Men neimen om Karen Anna skulde hat nødig at sende afkommen bygdimellem til opaling, om hun hadde nøiddes med ham. — — Dengangen sigtet hun høiere og estimerte ikke fattigstakkaren, som ikke aatte andet at by frem end et trofast hjerte og to karske næver.

Han drog et tag i bukselinningen og stavret videre, og krykkens dupsko skrapte mod stenene.

Som hun mindet ham om moren, Helga. Rundlet og blaaøgd, og det brune, krusede haaret — Karen Anna opad dage. — Egenraadigheden hendes, og hjertelaget hendes ogsaa, bare én forstod at ta hende paa rette maaden. Hun kunde være tryg, Karen Anna. —Han skulde strække haanden over datteren; for det han hadde følt for hende, det hang i til sidste blodsdraaben.

Bertel fandt Helga paa bagsiden af potetkjælderen.

Sad hun her alene? Han la sig, saa lang han var, paa tagskraaningen, med krykken ved siden.

Hun hadde rømt fra spiskammerset, sa hun og lo usikkert — — — Hun hadde gjemt sig i kjælderen, men der turde hun ikke bli værendes, der var ligesom to gloendes øine i mørket.

— Hun trængte ikke frygte skrømt, naar hun ikke gjorde ilt, trøstet han og strøg hende over haaret, og handfladens ru, flisede hud lugget lindt haarstraaene.

Det var første kjærtegn, hun hadde faat, fra det at hun skiltes med faren, og det ga som varm rislen inderst i brystet.

„Æg stjal rømme og mad og rosiner i spiskammerset," mumlet hun og rusket i græstorven.

„Det ska du aldrig gjær meir, Helga, vil du lov mæg det?" sa han stilt.

„Nei det ska æg ikkje," kviskret hun og syntes, han var den snildeste i hele, vide verden, som ikke skjendte og ikke gik fra hende.

— — — —

„Skal man være glad, saa maa man drikke.
Vinen slukker alle sorger ud.
Glæde uden vin, det duer ikke — — —"

Det var Jo, som var forsanger, de andre

karene sang ogsaa, men hans maal drønnet sprukkent og grovt over de andres.

Helga krøb til toppen af kjælderen og laa og veiret mod huset og det aabne vindu. — — De hadde pons og bakkels, akkurat som hjemme. Karene sad ved bordet med glas fremfor sig, og fasteren gik rundt og skjænkte af den store muggen med tinlaaket. Kvindfolket aad bakkels og nippet til karenes glas, og alle ungerne klængte sig indtil og dyppet bakkelskrummer i ponsen, naar moren drak.

Bertel sanket de lange, hængslede lemmer og halte sig op til hende.

„Vi kan bli her, du og æg, det ikkje værdt, vi gaar did. — — Æg ska snakk et ord me fastra di, saa juling ska du slepp i kvæld,“ sa han og satte sig tilrette paa skraataget og kveikte piben.

Det skumret, og bløde, vage, skyggeslør bredte sig allesteds, der det hvide fuldmaaneskin ikke naadde hen. Over fjøsmønet gynget toppen af en rogn, og maanelyset rislet i strimer gjennem løvet. Det surlet fra elven og bruste fra fjorden af bristende bølger; i luften vaagnet svagt vestendrag, og lette skyer satte op fra havet og drev langsomt forbi maanens blanke skive, og for hver sky

drog glidende skygger henover aasene og over engene, som skimret af dugg, og dunklet løvet i den gyngende rogn.

Saa fortalte Bertel eventyret om Jomfru Rosenving paa Santavajasø:

Det var engang en fisker, som var saa fattig, at han mest ikke aatte madsmulen i huset. Klein fiskelykke hadde han ogsaa, og lidet monnet det grannet han fik, for der var mange munde at dele med.

Saa var det en dag, han hadde rækt rundt strand og skalle uden at formærke et eneste nap, og harm og lei sig halte han ind jugsognen.

I det samme dukket der et stort, formægtigt trold op af havet og klemte klørne i baadsripen.

„Faar æg ikkje den glunten, konna di bær under brøstet, ska æg knus baade dæg og baaten din!“ skreg det.

Fiskeren blev livende ræd og ba vakkert for sig; men troldet holdt ved med sit. Glunten vilde det ha; men ikke før han var fyldt femten aar. Og døbes skulde han ikke, eller sætte foden over dørstokken i gudshus, og ikke maatte de nævne ham gudsnavn eller lære ham at læse. Men holdt faren det, skulde han aldrig manke fisk i baaden.

Ja, manden turde ikke andet, han, end love bort barnet, som ikke var født. Men graat og laat blev det paa kjærringen, og hun aarket næsten ikke at stelle med glunten, da han kom til verden, endda de hadde rundelig og rigelig baade af ætendes og slitendes, nu kallen kom søkladd i land med den fineste fisken i havet var.

Saa gik glunten der, som en bytting mellem de andre søskend; og straks han var saapas, sendte de ham tilskogs paa gjæting. Der vanket han i alslags veir og turde ikke gaa hjem, om han saa frøs, saa sjælen dirret i kroppen paa ham.

Han laget sig et hi under en bergheller, og der gjorde han op varme, naar veiret var altfor ruskesamt.

Men af de andre gjætergluntan lærte han at læse og skrive, og for moro skyld kristnet de ham i et vasdike og læste over ham, akkurat som de hadde hørt præsten gjøre det i kirken, og en af dem gav ham en gammel salmebok og en katkisme. Dem gjemte han inderst paa bare barmen, forat ingen hjemme skulde ta dem fra ham — —.

„Trur du, de vilde gjort det, Bertel?“ spurte Helga, hun hadde glemt stuen og laget.

Ja det trodde han, de vilde.

„Aa gid, kor fæl de var! men kolsen gik det?“

Jau, den dagen han fyldte sine femten aar, ba faren ham bli med sig paa sjøen efter kokning. Den, som glad blev, var glunten. Han danset og sprang nedover til naustet, for han hadde aldrig før faat lov til at sætte sine syndige ben i baad.

Da han vel var opi, skjøv faren baaden fra land, og der fandtes hverken aarer eller seil.

Men baaden fór saa fort, saa fort, og glunten vidste ikke ordet af, saa var han ude paa vilde havet.

Han ba sin sjæl gud i vold og satte sig i bagskotten og drog frem salmeboken.

Bedst det var, tog baaden til at knittre og brænde, saa lyse luen stod i toft og tilje, men da det fattet i treklompan paa fødderne hans, slængte han salmeboken i varmen og sa i guds namn.

Straks sluknet varmen, og der syntes ikke ringeste sviflæk efter den.

Glunten undret sig og fandt frem katkismen, men før han rigtig kom sig igang med at aabne den, satte havet i at bævre og skjælve og skifte i alle slags lét, og det

knaket og braket i baaden, som skulde den til at kløvne stavn imellem. Og op af sjøen stak et stort trold med ildsluer udigjennem næseborene. Det rautet og glaamte og bar sig værre end værst og føk lige paa baaden. Men glunten hivde katkismen i gabet paa det, saa blodspruten stod efter; da sakk det — som en blyklump.

Og baaden styrte fremefter sjøen med sju mils fart, og ret som det var, sovnet glunten, for han var rent udkjørt af alle de bisn og heppels, han hadde været ude for.

Langt om længe vaagnet han og kunde ikke skjønne og forstaa, hvor han var henne. Baaden stod paa en fin, hvid sandstrand og rundtomkring vokste de nydeligste frugter og roseblommer, og vakre fugler fløi att og fram mellem trærne og aad bær og epler, og det blinket i fjærene paa dem, som af det skjæreste guld.

Han mente sig at drømme, til der trillet et eple ned paa brystet hans, men da mærket han, han var vaagen, og begyndte at se sig om.

Det første han sanset var en svær, bred kongsvei.

„Er her vei, er her folk," tænkte glunten og ruslet afsted." — — — —

— — — —

„— — — Bertel, ongan e i kjøkkenet! De spælla sæg der, jammen trur æg, de frir paa narri!“

Bertel snudde paa sig. Han skimtet barnehoder indenfor kjøkkenglaset, og en klump gutter ventet ved bislagdøren og slap turvis ind.

Helga var alt paa farten — vilde ind og være med til moroen. Han stagget hende, fanget hende ind med eventyret. — — —

— — Glunten gik og gik til han kom til et slot af skjæreste marmor. Foran trappen laa seks brølende løver; dem maatte han forbi; men dé gjorde ham hverken mén eller ulempe.

Alle dører stod paa vid væg, og han gik fra værelse til værelse uden at træffe en levendes sjæl. Men fuldt af folk maatte der være, for det lo og pratet alle steds omkring ham. Og lyste af sølv og guld gjorde det fra gulv til tag, kolsen han snudde og vendte sig. — —

— — — Ligevel Helga hørte paa Bertel, lydde hun efter staaken og støien, hvergang det gik i kjøkkendøren, og efter visestumperne fra dem i stuen. Og naar eventyret glapp for hende, maatte hun spørre op igjen — — —

I en stor sal var det fineste bord dækket med alle slags gild mad — mangdobbelt saa fint som hos kongen, tænkte glunten, han satte sig bortaat og tog for sig af retterne.

Der sad fuldt om bordet før, for skeer og kniver og gafler rørte sig, og maden kom ind af sig selv gjennem luften, den ene retten efter den anden. Men da tolvte retten kom, blev det sagt:

„Skaal og velkommen til jomfru Rosenving paa Santavajasø.“

Glunten saa op, og midt foran ham sad den deiligste jomfru. Hun skinte som solen, og paa venstre siden stod kammerjomfruen hendes, hun var som stjernerne, og paa høire side stod husjomfruen hendes, og hun lyste som maanen.

De var usynlige, sa hun, men vilde han dem noget, kunde han bare nævne navnet til en af dem, saa blev de synlig. Ellers kunde han skalte og valte, som han vilde, og ta sig selv tilrette. Alene var han ikke; for hvor han gik og stod var der folk om ham, og han kunde godt snakke med dem, om han ikke saa dem.

Ja, glunten slog sig til ro, han, og syntes han aldrig hadde hat det saa godt; men

sent om længe, tog han paa at sture og stunde hjem igjen.

„Ka e de saa feila dæg?“ spurte jomfru Rosenving.

Aa, han vilde saa inderlig gjerne skvætte indom mor sin, sa glunten; men det lod sig vist ikke gjøre, og saa fik det være det samme.

Vilde han love hende at komme igjen og aldrig nævne navnet hendes, mens han var borte, skulde det bli en raad for at komme hjem, sa hun.

Glunten gik gladelig med paa det, kan du skjønne, og saa brød hun guldringen sin tversover og bandt ene halvparten i haaret hans. Og saa fik han den blankeste rustningen, som paa slottet var, og en kulsvart hest med guldbidsel og guldsko. Tilslut flidde hun ham ønskehatten sin, og den var slig laget, at hadde én den paa, kunde én ønske sig saa langt én vilde.

Glunten satte hatten paa og sa farvel og tak for sig, og saa ønsket han sig hjem. Og før han fik suk for sig, var han udenfor døren til mor sin.

Der blev svare til forskrækkelse, kan du vide, da de saa den fine riddersmanden. De trodde mindst, det var kongen. Men da

de drog kjendsel paa sønnen sin, blev det ingen ende paa glæden, og grandfolk og skyldfolk kom og vilde se det aspektret, som hadde sluppet helbent fra sjøtroldet.

Og selveste kongen fik spurning af glunten og skikket bud og besked til ham, at han skulde møde paa slottet.

Han saa gjorde; og de stod rent forbina og glodde paa ham, for han var gildere end den grommeste prins at se til, og kongen vilde ha ham til dattermand paa timen. —

„Tak som byr," sa glunten, men ellers hadde han kjærest før, han, og den som baade vén og vakker var.

„Aa vakrere end ældste datteren min, er hun vel ikke," mente kongen og hentet prinsessen og spurte, hvad han tykte om hende.

Hun var ikke tolvteparten saa vakker som kammerjomfruen til jomfru Rosenving paa Santavajasø, svarte glunten.

I det samme stod kammerjomfruen der. „Hvad har min herre at befale over mig?" spurte hun.

„Ingen ting," sa han, og saa var hun borte. —

Kongen hentet næstældste datteren.

Men hun var ikke tyvendeparten saa pen som husjomfruen til jomfru Rosenving

paa Santavajasø, sa glunten og saa næsten ikke paa hende.

I det samme var husjomfruen der og spurte: „Hvad har min herre at befale over mig?“ —

Det var ikke noget, sa glunten, og borte blev hun.

Men kongen blev ærg og sendte bud paa yngste datteren. Hun var saa vén, saa vén, at maken ikke fandtes i syv kongeriger.

Men glunten bare blaaste, han, og svor og forsikret, at jomfru Rosenving paa Santavajasø var hundre gange penere.

I det samme stod jomfru Rosenving der og smeldte glunten en under øret. „Mindes du nu?“ sa hun, og borte var hun.

Og han paa dør efter hende. — Men borte var hun, og borte var hesten og ønskehatten og den forgyldte rustningen med, og glunten aatte ikke anden stasen, end de fattigfillerne, han hadde, da han blev sat ud til sjøtroldet. Og ikke en eneste én hadde hørt om Santavajasø eller hadde spurning af veien did. Men guldringen hang i haaret hans, der jomfruen hadde fæstet den.

Og han gik og gik. — Blaane op og blaane ned til han var saa træt og ussel, at han snaut kunde kræke sig af flækken.

Langt om længe kom han til en liden hytte i tykke skogen.

„Luk op, kjære bedstemor," sa han og banket paa døren. Der kom en gammel, kroket kjærring stavrendes og lukket op. Nu hadde hun levet i tre hundre vedfald, og endnu hadde ingen nævnt hende for bedstemor, og kunde hun gjøre ham noget bedstemorsstykke, skulde hun saa vist gjøre det.

Hun kunde ikke gjøre ham større bedstemorsstykke end si ham veien til jomfru Rosenving paa Santavajasø.

Aldrig hadde hun hørt om Santavajasø, saa gammel hun var; men hun aatte alle fuglene, kanske de hadde greie paa det.

Og saa blaaste hun i et digert bukkehorn, og da kom fuglene susende alle sammen. Men ingen vidste veien.

Det var rigtig leit, syntes kjærringen; men hun hadde en søster som bodde sju blaaner derifra; hun atte alle fiskene; kanske hadde hun rede paa det.

Og saa fjælget hun glunten dugelig med mad og drikke og laante ham katten sin at ri paa; men naar han vel var fremme, maatte han slaa den under venstre øret, saa sprang den hjemefter af sig selv, sa kjærringen.

Glunten takket og laat vel og satte sig paa katten, og fremme var han baade snart og rigtig. — Og han gjorde, som kjærringen hadde bedt om, og dasket katten under venstre øret, og den fór tilbage som en pil.

Nede i fjærestenene laa en liden, gammel hytte, og der gik en ældgammel kjærring og stullet med næsen sin til støttestav.

„Goddag, kjære bedstemor," sa glunten.

Nei, nu hadde hun levet i sjuhundre vedfald, og ingen mand hadde nævnt hende for bedstemor, og kunde hun gjøre ham et bedstemorsstykke, skulde hun sikkert det, sa kjærringen, og var baade blid og glad.

Hun kunde ikke gjøre ham bedre bedstemorsstykke, end at føre ham til jomfru Rosenving paa Santavajasø.

Det navnet hadde hun aldrig hørt for sine øren, saa gammel hun var, men hun aatte alle fiskene, kanske de hadde rede paa det.

Og saa blaaste hun i et digert bukkehorn, og alle havets fiske kom stimende, men ikke en eneste én af dem hadde hørt eller spurt til Santavajasø.

Det var rigtig synd paa ham dette, sa kjærringen. Men hun hadde en søster, som bodde sju blaaner derifra. Hun aatte alle

vindene, og vidste ikke hun det, kunde ingen hjælpe ham.

Og saa fjælget hun ham godt med mad og drikke og laante ham katten sin til skydshest. Men han maatte ikke glemme at slaa den under venstre øret, naar han var fremme.

Glunten ba farvel og takket for sig og satte sig paa katten, og den sprang over berg og dal, til den kom til en liden mosegrodd hytte paa et høgt fjeld.

„Her er vi fremme," sa den, og glunten slog den under, venstre øret, som han var bedt om.

Der sad en gammel, gammel kjærring og grov i ildmørjen med næsen sin, da glunten kom ind.

Goddag, kjære bedstemor, sa han.

Nu hadde hun levet i nihundre vedfald, og ingen mand hadde nævnt hende for bedstemor. — Kunde hun gjøre ham et bedstemorsstykke, skulde hun saa sikkert det, sa kjærringen, og var baade jibben og kaut for fremmedfolket sit.

Hun kunde ikke gjøre ham større bedstemorsstykke end føre ham til jomfru Rosenving paa Santavajasø, sa glunten.

Kjærringen sa som sandt var, at endda

hun hadde levet i nihundre vedfald, hadde hun aldrig hørt det navnet for ørene; men hun aatte alle vindene, kanske de vidste raad.

Og saa blaaste hun i et digert bukkehorn, og alle kom de, men ikke nordenvinden. Hun blaaste igjen, men ikke før tredie gangen, hun blaaste, kom han hujende og tutende.

„Kor ha du vore henne?“ skjændte kjærringen.

Han hadde bare svippet indom Santavajasø og kôstet brudgomsklærne til ham, som skulde staa brudgom med jomfru Rosenving.

Hadde han gjort den turen uloves, skulde han faa gjøre den omigjen paa timen med glunten paa nakken, mente kjærringen.

Ja, saa bar det i vei aldrig saa langt over vilde storhavet til længst ud i himmelsynet og bortenfor der; men da de vandt frem, var nordenvinden saa udblaast, at han sov i tre samfulde jamndøger.“ — — —

— — Helga huttret og stirret søvnig mod huset. Leken var slut, de drak kaffe i stuen, hun saa det gjennem vinduet.

„Trur du de gaar snart?“ spurte hun, og skubbet sig nærmere Bertel.

Han trak trøien af og la den om hende, det lunet, hun kviknet til og ba om mer af eventyret.

Der var bryllup i gaarden og det som forslog, og al uhumskheden, i sjøen var, laa opefter trapperne og spydde edder og galde efter glunten. Men han gik bent frem, til han kom til storsalen.

Der sad sjølveste stortroldet med ild-gufsen ud af næseborene, og ved siden af ham sad jomfru Rosenving, saa hvid, saa hvid, som det hvideste lagen. Rundt bordet var fuldt af trold og draug fra dybeste havsbunden — baade dødt og udødt, hode-løst og fodløst, det ene fælere og ufysligere end det andet.

Men jomfru Rosenving trak en halv guld-ring op af lommen og sa, at nogen anden giftet hun sig ikke med end den, som synte frem maken.

„Det gjelds bare til sola gaar ner!" skreg stortroldet. Siden var hun hans, enten hun vilde eller ikke.

Og alle bordgjæsterne brød ringene sine og vilde prøve; men de var saa digre og store, at de mest rakk til halsbaand paa hende, og ikke én høvde.

„Har ikkje du nokken ring?“ spurte hun glunten; han stod indfor salsdøren og var ikke god for at rikke sig af flækken.

Han famlet op i haaret efter ringen og gik frem med den, og den passet akkurat.

„Nu har du frelst mig, og dig vil jeg gifte mig med,“ sa jomfruen og reiste sig fra bordet.

„Tvi være dig, din bytting!“ skreg stortroldet og travet paa sjøen med hele troldherket sit, saa grønaalen stod efter dem.

Men hekseriet var det ende paa, og det usynlige blev synligt; og glunten holdt bryllup med jomfru Rosenving og levde i herlighed og glæde, og er han ikke død, saa lever han endnu.

Slutten hadde Bertel mumlet hen for sig. Helga sov med hodet mod knæet hans og vaagnet ikke, da han sanket sig op og humpet ind til Martha Marja for at lægge et godt ord for ungen, som han hadde lovet.

Dagen minket et hanefjed i døgnet. — Det blev lavt til himlen, og markerne var vaade af regn.

Og høstnætterne blev stormtunge, og dét fandt mæle, som var, men ikke kunde sees. Naalugt svév i stuerne, draug ulte efter lig, og fra sleipe, tanggrodde utfjærer, dér vragstok rullet i dragsuget, graat utbor og tagg om navn, til en barmhjertig sjæl svarte gjennem mørket: „Æg døip' dæg paa ei vôn — enten Kari heller Jon!“

Saa skrattet det, navnedaaben frigjorde, og skreg: „Tak, tak som ga mæg namn!“ og blev borte i et vindkast — Og fjæren laa dystert skimrende og kviskret menneskenes løndomsfulde gjerninger ind i havdønnets magtfulde gru.

— — — — — —

Helga blev lydig og spak mod fasteren og tirret hende nødig, for det hevnet sig

altid med, at hun skikket hende ærend i bælgmørke. Om det saa var at gaa til selveste nøstet — — hun maatte det — endda dér var baade draug og dauing, for ikke at nævne hinmanden, som postillen og fasterens udlægning hadde gjort allesteds nærværende.

Saa længe dagslyset var der, gik det endda an — da moret han sig med at gaa bag ryggen; men i dummende mørke aatte han liv og skikkels i hvad det skulde være. Allerværst var det om natten, da kom han i drøm om helved og dommedag.

Og ingen hadde hun at klage sig til. Gud var sint og streng — — Jesus — postillen sa, han var snild — hun turde ikke be til ham. — — Saa ofte hun gjorde galt og var slem, trykket hun jo tornekronen ind i panden hans, saa blodsdraaberne flød. — Det sa fasteren.

Og mens alt var som tristest, begyndte skolen. Den holdtes paa Kannebogen hos Torberg Torbergsen, tre uger i træk fire gange om aaret.

Fra Gansaas til Kannebogen var det druge halvmilen, og ingen skikkelig vei at kalde for, bare en smal krøtturstig gjennem krat og myr. Helga var tustet af mørkræd-

hed første morgen, hun gik den veien. De andre barn hadde lovet følge, men narret hende. Hun løb og ropte efter dem, og hjertet klappet i halsen. Men stanset hun og lydde efter svar, knislet det i gren og taslet i lyng, som labbet det paa lodne fødder, og riskjær og mosgrodd sten rugget levende i den dæmrende dag.

Udmaset og vaad naadde hun skolehuset og rev op døren. Ved jentebordet var fuldt; men gutterne tumlet sig frempaa gulvet og drog's foran jenterne, som sad veslevoksen og less ikke se gapstrekerne.

Hun satte sig paa torvkassen ved ovnen og la bøkerne ved siden. Der var hun alene, og der var det varmt.

Jenterne skottet til hende og kviskret sig imellem, og Helga kjendte tiskingen prikke og stikke. Men ikke skulde de merke paa hende, at hun skjønte dem. — — Hun kneb munden sammen og stirret stivt paa alt, i stuen var.

Over hvert af bordene hang en lampe med flad, blank skjerm; den over jentebordet var tændt, og den lyste mærgelig godt. Ved tvervæggen var en stol og et bord med hvid dug og to utændte talglys i messingstager, og der laa en bibel og en salmebok.

Det var læreren, som skulde ha den pladsen. Det var brugelig skik at sætte det saalessen til rettes for den karen, her ogsaa, nikket hun hen for sig. Og „salmedonken“ hans var stillet op ved stolsædet — og jamen var bommen hans rødmalt! Og karter og bibelske billeder hang paa væggen, og en stor, sort tavle var der med en fille i en snor, og bjørkenesfuten strittet i en sprukken bjælke. — — Riset hadde hun aldrig smagt paa skolen nogen gang, og skolemesteren her var vist ikke strengere end han hjemme — —

„Sjaa nyjenta, ho gjær dam paa golve!“ skraalte med et en gut og pegte paa vandet, som silte fra den dyvaade stakken til Helga, og latteren smaldt løs.

„Æg datt paa veien og blei vaat,“ mumlet hun skamfuld og ynkelig og trak benene opunder sig.

„Gjør du dæg vaat?“ hærmet han; men fik i det samme en lusing over nakken, saa han trimlet mod bordet.

Det var Teodor fra Nordgaarden, som slog. Latteren stilnet, og ungerne glodde paa den hidsige striken med den hvide, tottede luggen og det runde, røde fjæset.

„Du kan vaag dæg gjær henne nokke!“ truet han, da den andre rettet sig og knyttet næverne.

Barnene skraalte op og stimlet om dem; størsteparten holdt med Teodor, nogen var mod ham. Men Helga sad rolig paa torvkassen og sa ingen ting, hun var tryg, for Teodor var svært stærk.

Fra førstningen hadde de været gode venner og lekt sammen. Paa størhustaget hadde bølingen hans beitet jevnsides hendes, og de hadde gjort op nying i udmarken, naar de fisket kjøe i Tværelven, og under kværnen gjemte de alle baadene sine, som de seilte med i dammen og paa vaagen — —

I førstningen ja. — — Men fasteren satte stopper for dét venskabet og la ondt for hende hos moren hans. Da gik han fra hende og var sammen med Alberta paa Vollan og de andre ungerne om at erte hende. Hun ga dem igjen — mest ham — og sidst de mødtes under kværnen, klortes de om baadene. Men hun hadde saknet lekekameraten sin.

Det traakket i gangen, og ungerne spredtes og sad ret op og ned rundt bordene, da læreren aabnet døren.

De reiste sig. „Goddag," hilste de, og jenterne sakk i knærne, de aller mindste gutterne gjorde ligedan.

„Goddag børn," svarte han, og stemmen

var døsig og morgengrætten og mindet om knirkende dørhængsel.

Helga stirret optat paa ham.

Han var høi og velvoksen, men ludet lidt og slæbte med venstre benet, naar han gik, fordi knæet var stivt. Tjenestjenten hos fasteren hadde fortalt, at den skavanken fik han, da han som fjortenaars gut rodde lofotfiske og væltet suppegryden over sig i rorboden. Rødt, kruset fuldskjæg grodde tæt om underansigtet, næsen var lang og krum, panden rolig og høi og de godlynte blaa øinene lo trohjertig mod hende. — Han var vist snild — — —

Læreren grov i vestelommen efter fyrstikker og strøg fyr bag paa bukselaaret og tændte lysene, og det skinte saa festlig over den hvide dug og over bibelen og salmeboken, at barnene kjendte, at det var vakkert.

Saa nævnte han salmenummer, og de reiste sig stille og løftet bøkerne og bladet fort. De mindste famlet og maatte ha hjælp af de større for at finde den rigtige salmen. De sang alle versene, blev siden staaende og vente paa bøn, med boken i næverne og ene pegefingeren krøgt ind, der salmen var.

Han kremtet og strøg sig gjennem haaret, som rakk til trøiekraven, og foldet hænderne,

som var store og hvide med drys af brune fregner; og det troskyldige blik fanget ind hver enkelt af dem, førend han læste hjertesukket lindt og blødt.

Søde Jesus skynde dig —
Hjælp os alle, hjælp og mig.
Naar du komme vil at dømme
Levende mig ei forglømme.
Tænk paa, jeg er støv og muld,
Vær mig naadig, mild og huld.
Mens min sjæl i banghed staar,
Trøst mig da, o fader vor.

— — — —

Helga gjorde godt rede for sig, og skolemesteren ga hende plads som den øverste blandt katekismuspartiet, for den opvakte ungen syntes at trænge til en opmuntring.

Han satte underste afdeling i gang med at skrive, mens han hørte øverste afdeling i forklaring. Helga gjorde sig umag, strævde med bogstaverne, til svedten perlet paa næsen. — Det skulde være pent, naar han kom, som var snild. Samtidig la hun øre efter det, som ellers gik for sig.

Det var parten om bønnen, de holdt paa med. Læreren ba dem nævne ham et

eksempel paa bønhørelse. — Noget de selv hadde oplevet eller læst sig til. — Naa? —

— Ingen svarte.

For en skam. — Hadde de ikke postillen hjemme? — Der rydde det med tildragelser. Det skulde ha været hende. Hun slap pennen og reiste sig i sædet.

Skolemesteren blev det var. Vidste Helga noget? Vær saa god, bare si det frem.

Ja hun gjorde det, og rødmende til haarroden reiste hun sig og ramset paa stivt boksprog, uden stans:

„Saaledes melder historien, at Arius havde indsmigret sig hos keiser Constantin og hans raad og derhos aflagt ed og besnakket dem saaledes, at man holdt for, at han aldrig havde ført vranglære. Constantin bød derfor biskop Aleksander i Constantinopel, at han skulde erkjende ham for hele menigheden og igjen indsætte ham i præste-embedet."

— — Barnene glodde uforstaaende. — —

„Sig frem lidt langsommere," sa læreren og smilte til den ivrige jentungen, endda han ikke fattet ordet af ramsen hendes.

Hun saa smilet, og glad og kry la hun ivei, men ikke fuldt saa ordret og stivt —

— —

„Den fromme biskop vægrede sig herfor, da han godt indsaa, hvorhen Arius og hans hob sigtede. Men saa var der en anden bisp — han hedte endda Eusebius — og flere med ham. De truet Aleksander med, at han skulde jages fra embedet, hvis han ikke gjorde som keiseren hadde sagt, og Arius skulde bli optat af den hele menighed. Og de ba ham betænke sig til morgendagen.

Aleksander skjønt' godt, at Arius hadde keiseren og alle storkaran med sig, og at han var alene. Derfor gik han ind i kirken og faldt ned paa sit ansigt paa jorden og ba, at gud maatte skikke et uheppels paa Arius, saa han ikke kunde komme i kirken.

Da det blev morgen, og lakket mod den tid, da de skulde samles i kirken, og Aleksander enten værsaagod hadde ta op Arius eller sjøl gaa fra embedet, kom Arius sammen med alle dem, som holdt med ham, og det var baade prest og prost og bisp og alle hoffolkan, og de var ustyrtelig fine.“

— — —

Skolemesteren hadde støttet hodet i haanden og sad og saa paa hende og undret sig, hvor hun hadde det fra; men barnene

lyttet med aaben mund og syntes, det lignet eventyr.

Helga drog pusten langt og tænkte sig om og leverte slutten ordret, uden at bryde paa teksten.

„Men underveis blev han overfaldt af smerter i maven og begjærede derfor at komme ind paa et secret.

Medens nu det prægtige følge dvælede paa gaden og ventede paa ham, kommer der et bud, om at han havde opgivet aanden paa hint sted, og at lunge og lever var gaaet fra ham. Og han fik en ende, som passede godt til et bespottende og stinkende hjerte.“

— — — Hvor hadde Helga læst det der? spurte læreren.

Det stod i slutten af epistelprækenen paa Trinitatisøndagen i Luthers kirke og festpostille, svarte hun freidig og satte sig.

„Gjorde det det,“ sa han, og en rød strime flaret over panden hans.

Hun blev ivrig. — Hadde de ikke skjønt? Fasteren sa det var gud, som hadde bedt djævelen hente Arius, for at føie Aleksander, forklarte hun.

„Tak, det var bra,“ smilte han bag haanden.

Men i middagsøkten stimet alle ungerne om Helga og ba hende fortælle mere.

Jo da, nu skulde de bare høre! I en anden ende — for det som var moro stod altid i enden — fortalte Luther om spøkelser og djævler, som lurte inde i husene og vetskræmte folk. Han sa, at om vi mødte en, og djævelen snakket til os, skulde vi bare staa dørgende still og ikke svare.

Du storeste alverden! — Staa dørgende still, naar en mødte sjølveste hinmanden! De kom til at springe det forteste de kunde, hvereneste en af dem. — — Hadde hun truffet paa nogen?

Nei, ikke mere end skimten. Og det var ikke længer siden end i morges paa Gansaasmyren. Men det kunde godt gaa for sig, at hun raaket ud for ham, saa besat fasteren var til at sende hende ærend i mørket.

Huf! grøsset det i flokken, og de mindste krabbet op paa bænkene og trak benene under sig og glemte at tygge maden.

Helga sad paa bordkanten — skolemaden laa urørt i fanget hendes, og begge haarfletterne var gaat op, saa haaret stod i floke over tørklæet, som var glidd ned paa skuldern.

Vidste de dét — én kunde kommandere djævelen til at tjene sig. Plent frem tvinge ham til ærendsvend. Det brugte Petter Dass — Papa læste om det i „Pætterboka“, og i kirkepostillen fortaltes der om en klokker, som hadde et afgudsbillede, som gjorde konster og spaadde sandt.

Et afgudsbillede?

Ja, men det var en djævel, som bodde indi det, og det var han, som snakket, skjønte de vel.

Aa var det saa — — —

Klokkeren tjente mangfoldige penge, for støt var der nogen, som vilde vide fremtiden sin.

Men en dag kom en biskop reisende og logerte hos klokkeren om natten; men da han var reist, blev det plent umulig at faa afguden til at svare.

Klokkeren tagg og ba tyndt, og om natten kom djævelen og sa, det var hans egen skyld. Han skulde ikke ha huset biskoppen. Det var for det, han maatte flytte.

Men klokkeren sprang efter biskoppen, det forteste han kunde, og naadde ham igjen, og sa, at han hadde gjort det af med fortjenesten hans og git ham en daarlig tak for lossementet.

Biskoppen tykte synd paa ham og skrev et brev med helsing til Apollo — slig hed den djævelen — — „Gregorius hilser Apollo", skrev han og ikke et ord mere, det fik klokkeren med sig.

Da han kom hjem, bredde han brevet ud for afguden sin, og djævelen flyttet ind paa timen og spaadde sandt som før, og klokkeren blev en rig mand. — —

Den eftermiddagen sad barnene utrygge paa skolebænken og kvap ved den mindste berøring og hadde slettes ikke erend ud, efterat det var begyndt at skumre, og Johan i Holla, som var liden og tuslete og ingen større søskend aatte til følge, gik ud inde.

Men sig imellem snakket Teodor og Helga paa hjemveien fra skolen, om hvad de skulde ha gjort, om de hadde slig en afgud.

Først og fremst skulde den ha gjort rede for, hvordan de hadde det hjemme hos Helga — hver smitter og smule skulde den ha sagt — og naar hun slap bort fra fasteren.

Kanske tjente de ustyrtelig med penge paa den — — — En hel sæk fuld — — Teodor vilde kjøbe sig en fin skonnertbrig, saa stor, at den flød, om han sad paa

dækket, og Helga en fin jægt til papa. Den skulde døbes „Lykkens Prøve“. Aa du, saa blid de blev, naar hun kom med den. Da skikket de ikke hende fra sig mere, og Teodor skulde komme paa besøg — — —

Lofotfolket var reist.

I graalysingen hadde de heist seil og stevnet ud fjorden for strygende bør, saa fløien flagret fra mastetoppen.

I fjæren stod konen med haand over bryn og fulgte fembøringen, til det dimmet for synet, og taust ba hun vorherre ta vare paa dem, som bort fór, og tørket taarer paa forklæsnippen.

Saa bandt hun baad, laaste nøst og sjaa og tuslet stilfærdig op sjøveien. Herregud, saa studsligt og tomt det kjendtes — — —

Men lakket og led det frem imod kyndelsmesse, blev der liv og travelhed paa gaardene; for kyndelsmesdagen var „kjærringjuldagen“ og blev feiret med løndomsfuld høitid. — I ôtten, mens barnene endnu laa i sin sødeste søvn, tændte husmoren lysstumpen i lygten, tog tjærekoppen og urteposen og gik til fjøset. Hun stelte selv

krøtturne til morgen den dagen, og alene var hun; thi der var det at forrette, som havde gammel hævd og ikke var for allemands øien. — Var saa omtanken for det usynlige indendørs skedd fyldest, hængte hun lygten paa fjøsknaggen og vasset gjennem snedriverne, til hun fandt den jordfaste stenen, hun hadde udset sig, og tog der varsler for aker og eng, for folk og fæ.

Til barnene vanket der kaffe og bakkels paa sengen; de fik søndagsklærne paa og nystrøgne forklær og traadte nænsomt og vart over det hvidskurte gulv, hvor nyhakket brisk mindet om blomster i eng. Og til frokost var der smørgaas, møsbrømkjuke og silesup til hver især — det hadde nybærkoen skaffet. Glade og snilde sad ungerne, og moren læste en helgenpræken af den gamle postillen, som endnu holdt dagen i agt og ære.

Længere frempaa, naar nysolen hadde som mest magt og straalte over den blændende vintersne, drog konerne paa besøg. — De raadde selv for kjøregreierne, nu manden var borte, og de modigste hængte hele dombjældkrinsen paa stassælen og tog kirkesluffen. Og hesten luntet magelig afsted — den vidste, kvindfolk førte tømmen,

og vyrdet ikke hyppene, hverken fra hende, som kjørte, eller fra ungerne, som tittet frydelig under slædefælden, de hadde trukket tæt op til næsen.

Mødte de andre kjørende, stanset hesten af sig selv; den var vant ved, at husbond spurte nyt og pratet med granden paa landeveien. Konerne ba gudsigne mødet, og de spurte og sa nyt fra Lofoten; lovde at se indom, hvis deres vei bar forbi, snakket færdig og ba farvel. Men hesten var ikke til at rikke. De hyppet og de smattet, de lo og maatte gi taal: af flækken kom de ikke, før den tid var omme, husbond pleiet bruge.

Og skorstensrøgen steg boblende fra gaardene den udslagne dag, skjæren skrattet fra fjøsmønet, og paa landeveien singlet og sang bjælderne omkap med kvindelatter og barnejubel. Men under sten og i ur lyttet røskat og ræv til al den underlige støi, og rypen trippet skræmt i skogkanten mellem ener og rimkruset bjørk.

Helga var udenfor den moroen, for Martha Marja holdt ikke hest; men om eftermiddagen fik hun følge med fasteren paa besøg til Nordgaarden.

Der var kommet pengebrev til Nordgaardskjærringen fra manden i Lofoten. Det laa paa posthuset; men selv var hun ikke i den tilstand, at hun hadde let for at gaa den milen. Derfor snakket hun pent med Martha Marja, som jo var en slags værmor paa lag, om Helga kunde bli med Teodor og hente det næste dagen.

De fik mange formaninger, Helga og Teodor, da de var gaafærdige og bandt skiene, om at ta vare paa brevet. Ikke syne det frem for en sjæl. — Hørte de det!

Jo da. — De skulde passe paa det — saa godt, saa — forsikret de ivrig og traakket med skiene.

„Og være tidlig hjemme!“ skreg Martha Marja, i det samme de satte udfor bakken og blev borte i svingen.

Men sneen klabbet og sent gik det trods ihærdigheden deres. Da de rakk posthuset, var det just lukket under middagstiden og skulde først aabnes igjen klokken to, og nærmere tre var den, inden brevet blev leveret ud, og endda var postaabneren grætten og urimelig attaat, fordi Teodor af vanvare spildte en blækklat ved navnet sit i kvitteringsbogen.

Moren hadde klippet rift i trøieforet til

gjemsel for brevet; han puttet det nedi, og Helga maatte passe nøie paa, at det blev forsvarlig gjort, før han trodde sig knappe trøien og knytte skjærfet. Saa takket de for sig og ga sig hjemover.

Solen var i sidste hældingen, og fra knauser og trær vokste lange, blaa skygger udover sneen, og maanen svævet stor og bleg op bag fjeldakslen i øst. Luften var blet koldere og føret bedre, og det gled taalig, saalænge de hadde kjøreveien at holde sig til. Den laa øde nu; der var ikke andre folk ude at færdes, det de kunde skjønne.

Helga braastanset. „Syn mig brevet!“ kviskret hun.

Teodor havde just tænkt, at det kunde være moro. Han slap skistaven, dyttet votterne mellem knærne og famlet indfor trøien.

Det var der ikke! — Han rotet og grov — — Trøst og bere, var det borte — —

Hun rev skiene af og hjalp, kjendte rundt paa ham og fandt det nederst i trøiekanten bag i ryggen. — „Set sligt, var det der?“ prøvde han le, og de blev staaende og holde i hver sit hjørne af konvolutten og vendte paa den og tittet.

— — Fem store segl med signet i — Og saa digert — Jøs! Banko kr. 20 — tyve —

kroner var der tydelig at læse og navnet til Teodors mor og tre poststempel.

„De e fraa han papa. — Han ror i Stamsund,“ sa gutten kyndig og la brevet indfor foret og knappet langsomt trøien.

„Min papa var med jægten i Skroven ifjor.“ Hun bandt skiene og banket sneen af votterne. „Mine votter er ligesaa pene som dine,“ saa hun pludselig og stak næven hen til hans.

Men hendes votter hadde blaa krins om haandleddet og Teodor sine hadde rød krins. Og saa hadde han rødt strikkeskjærf to gange om halsen, i kors over brystet og med knude bag og toplue, og hun hadde blaa kjøbekyse med flosset kant.

Solen sank. Himlen blusset rød høit over skoglien; men lysskjæret minket hurtig — tætnet langs aasen — laa en stund og glimet som gloende brand i et skar langt borte og sluknet saa. Og skumringen blev fattig og graa, og det kvældet. — Ungerne tog hinanden i haand og fulgte et ensligt skispor i skogranden. Det var en benvei, og de hadde gaat den idag, men det var sent nu.

Fra andre enden af myren, som strakte sig langs skoglien, kom en mand. Han bar noget paa ryggen, og lidt efter saa de, at

det vist var en skræppe. — Om det var en rækfark — det yrte af dem siden Lofotfolket reiste — — —

De klemte hænderne fastere sammen, sprikte med skiene og vidste ikke enten de skulde snu eller kroke af veien. — Vilde han dem vondt? — Kanske dræbte han dem og stjal brevet. — Han styrte bent paa dem — — — Tvært dreiet de unda op mod skogen.

Men fremmedkaren ropte efter dem: hvor skulde de hen? — Og de stod andpusten i dirrende spænding, og skottet sky. Var det kristen folk?

Jo da! Han var da det, knægget han. Kjendte de ikke postmanden?

Aa, var det ham. — De snudde straks og gik lige mod ham, lo og snakket om brevet, og at de var ræd fark.

Der drev ikke én fark løs, trøstet han dem; lensmanden hadde fakket hele hurven, han. Men de skulde forte sig, det blev ellers svært sent for dem, nikket han og skiltes fra dem.

De maabte: Hele hurven, du! Og de følte sig saa over al maade tryg, og ga skiene fart. Hele hurven sat fast! jublet de begge med én gang.

„Fast!“ svarte det borti skoglien, og ungerne kvakk og greb igjen hinanden i haand. — Saa skymt og studsligt og tomt for folk det var, smaasnakket de om sig imellem og ledte nedefter til kjøreveien. Der gik de i maaneskinnet og øvde sig paa at prate voksent, men gled det atter ind i skyggen, blev stemmerne veke og sprøe.

Der hadde bygget sig en skybanke op fra havet, og maanen seilte ind i den øverste dis, skinte mattere, blev sløret og stor og rød, og skyggerne paa sneen blev tynde og graa.

Teodor var den, som først mærket det. „Sjaa paa maanen du, kor rar og diger den er,“ sa han. Hvad kom sligt af?

Hun vidste det ikke, gik jevnsides ham og glante og saa det røde bli dystrere, til det var som blod. Da skar hun i at graate:

Hun skjønte det. — Hadde hørt om det i postillen alle søndagene før jul, og sidste ugen hadde hun hat lekse om det. Det stod til slutten i katkismen, hikstet hun saart og opgit og gnigget øinene med votten.

„Hys da!“ formante han. Hun maatte ikke remje slig paa landeveien, kanske var der nogen, som hørte dem. — „Æg skjønn ikkje mukket af det. Kan du ikkje snakke tydelig, naar du veit det, Helga!“

Hun føiste taarerne væk og saa krænket paa ham. „Veit du ikkje det, at maanen skal bli som blod og solen som en haarsæk, og at der skal ske tegn i sol og maane før dommedag?“ sa hun langsomt og pustet dybt.

„Ska det bli dommedag,“ mumlet han forfjamset og hjælpeløst.

Aatte han ikke øine at se med? ivret hun og hvidnet i ansigtshuden. — Det var tegnet, de saa. Og gud skulde syne sig med begge bøkerne og englene, og de sad paa guldstol. Men fra hinsides kom djævelen, og alle de, med ham var. Og jorden skulde brænde, og alle dauingerne fra kjergaarden og i havet vaagnet og fôr op imod gud, og alle levendes ogsaa, og der blev ikke gjemsel for en maur end si for et menneske! — Og mens hun gik med opspilte øine og malte det ud for ham, blev det for hende som et syn langt, langt borte.

Teodor smaaflirte, alligevel han fælsket, saa det isnet i rygraden.

„Du ska ikkje flire og friste vorherre!“ fræste hun og rusket ham i trøieærmet. — „Han er evig fortørnet og haard nok i førveien! Og det staar i skriften!“

Han slêt armen løs. — Det var ikke et

sandt ord i det, hun tøiset med. Det stod løgn i bøkerne!

Stod det løgn i bøkerne! Var han tulgalen?

Det var løgn og paahit og ikke den sande troen, som stod i de bøkerne, hun hadde, forsikret han stærkt og trohjertig. — For ifjor vinter, da papa hans var i Lofoten, var der kommet en reisendes prækar og hadde bodd længe hos dem, og den troen, han drev og omvendte folk til, det var den sande troen. Han var mormon fra Utah, og did skulde alle gudsfolk følge ham. — Did skulde de samles fra alle jordens kanter, og dommedag kunde ikke bli af, før tallet var fuldt. — „Det kan du lite paa!“ sluttet han tvært.

Hun blev staaende taus og grunde. — Men om de nu var samlet, og han ikke hadde rede paa det, spurte hun lavt.

Nei, var det ligt sig! — Moren hans var mormon, og hun var af de ægte. Prækaren døbte hende i barkekarret i fjøsgangen, og hele natten efterpaa var hun inde paa salskammerset hos ham og ba til gud og fik aanden og indvielsen og alt det, som tilhørte.

„E du døft?“ spurte Helga.

Ikke endnu. — Ikke før han hadde fyldt sit tolvte aar, maatte det ske. Men det blev i Utah, for det hadde moren lovet ham. — Prækaren, han bodde dér, og dér var et nydeligt jerusalemstempel, fortalte Teodor rivende hurtig. Og prækaren hadde fjorten barn og tre koner, og flere kunde han ta sig, om gud ga ham indskydelsen til det. — Men — — gutten stammet i det, han papa kaldte det vaas og tøv altsammen, han. De blev der, han vilde og ingen anden steds. Og da prækaren kom tilbage ivaares, lukket papa op døren og bød ham pakke sig fort — — Men han gik ikke længer, end at mama snakket med ham afsides i gammellaaven, da papa rodde efter kvældkokning, og hun stak til ham to sølvskeer og et ombytte. Hun hadde ingen rede penger, skjønner du.

„Men Helga, du skal ikkje slarve om dettan tel Martha Marja heller nokken einaste anden!“ tagg gutten. For nu, det var sagt, angret han og husket, moren hadde kjærbedt ham holde inde med det, han hadde drøset om.

Hun rystet uvillig paa hodet, men svarte ikke.

Veien gjorde en sving, og de saa Gans-

aasgaarden tværsover vaagen. Der var tændt lys; sommesteds skinte det klart fra udækte vinduer. Borti Kvanskjælviken gik nogen med lygt ned til sjøen, og en baad rodde langs med land. De saa den ikke, men hørte aaretagene.

Hadde veien ligget i straklinje, pegte Teodor, saa skulde de snart været hjemme. Nu hadde de hele sene kroken først. — Og de gled ind mellem knauser og skogsnar, og mørket kjendtes større for dem efter gløttet.

Helga gik fort og var faamælt en lang stund. „Trur du han kjæm igjen?“ spurte hun braatt og sakket paa farten.

Han likte ikke den spørringen og gravingen hendes nu. Skilte det hende!

Hun vilde saa gjerne bli mormon, hun ogsaa, og bli med til Utah, betrodde hun ham mygt. Hos fasteren var det lidet værendes, og hjemme hadde de ikke raad til at holde saa mange unger, siden jægten forliste.

Det lod sig kanske gjøre — drog han paa det. Men da maatte hun først ha den rigtige troen, la han strengt til.

Den rigtige troen? Den var vel prækaren mand for at gi hende, naar han kom.

Han var ventendes engang i vinter — — Saa kunde de faa være sammen i Utah, pratet han freidigere og freidigere. — Se det nydeligpene jerusalemstemplet med taarne af skjært guld — femti hadde han tælt paa billedet, men der var mange flere! Det hadde ædelstensporte og livets vand i et opkomme. For det ny Jerusalem, som det stod om i bibelen, det var i Utah, og der vandret gud og Bringham Jom[1] — — —

„Bringham Jom, ka var det for nokke?"

Det var profeten, gud talte med og aabenbarte, kolsen alt skulde være. De hadde skilderi af ham hjemme, og det var til at hænge paa væggen i glas og ramme. Mama hadde gjemt det i nederste kommodeskuffen paa bunden under daabskjolen hans liden og kirketørklærne sine, for at papa ikke skulde faa snusen i det og rive det sund og knåtre det; og der i skuffen hadde de mormonkatkismen, han og moren læste sammen. Og i den katkismen var der seks artikler og elleve bud.

Du storeste! Seks artikler og elleve bud! Kunde hun faa lov at læse den sammen med ham? ba hun indsmigrende.

[1] Brigham Young.

Han skulde ha det frem for moren. Vilde hun, kunde de gjerne læse begge to og høre lekse skiftevis, sa han kry og glad.

„Aa du for moro!“ ropte hun. Hvert ordet skulde de lære som en dans. — Bare hun slap fra fasteren det bilet — — — —
Hun gjætet svært, stygga; men hun fik ta julingen.

„Og ho tør ikkje slaa dæg ihjel,“ trøstet Teodor.

„Nei, det veit du ho tør ikkje“ — — —
Saa jublet hun pludselig mod ham: „Det gjær ingen ting, om ho slaar! Æg ska bli godvenner med gud!“

Jo og Bertel Monsa reiste til søsterens bryllup i paasken, og Martha Marja nyttet leiligheden og fik sendt bud og hilsen med til Arnt Johan, broren, at de fik komme og hente Helga, som aatte hende; fasteren raadde ikke med hende længer.

Bertel var den, som bar frem budet, og før Martha Marja vidste ordet af, kom broren med baadskyds sættende over fjorden efter datteren. Vilde ikke stanse til middag engang, endda maden nærepaa var færdig. — Kunde ikke for skydskarene, undskyldte han sig — som om der ikke var mad for dem med. — Hun maatte ellers ha mangfoldig tak og undskylde bryderiet og uleiligheden, han hadde skaffet hende, la han strengt til og knyttet stortørklæet om jenten.

Og bylten, Martha Marja i al hast hadde pakket ihop, aabnet han og plukket ud hver traaden, Helga hadde bekommet af hendes

haand, og la det efter sig paa stolen, da han gik med ungen.

Hun satte sig fortumlet af al staaheien i ovnskroken, og prøvde samle sig, mens hun varmet svart saueuld og tullet paa venstre benet, som hadde slaat sig vrangt og umedgjørligt siden kyndelsmesse.

— — — — Der laa den blaarudede verkenskjolen, hun hadde sydd Helga til jul, og den rødprikkede sirtseskjolen, hun fik til sommerbrug ifjor, og alle underplaggene og silketørklæet, hun hadde git barnet, fordi hun var flink for præsten overhøringsdagen. Alt hadde han forsmaadd og lagt efter sig. — — —

Det var saa ligt Arnt Johan og braasinnet hans, at fare vetløs færd, trampet hun arrig, men kjendte i det samme stikking i benet og strøg lindt over laaret med haandfladen.

Fra øverste hofteledsknuden til stortaaen gnislet og boret og stak gigtflugten og undte hende hverken dagro eller nattero. Reiste hun sig uforvarende, strammet det i sener, saa hun næsten stupte, og blev hun siddende, krislet og værket og grov det, saa det mest ikke var at staa i for levende menneske. —

I ugevis hadde det varet og suget saft

og kraft, og attaat hadde hun hat den trodsige jentungen at trækkes med — — For siges skulde det, som sandt var, at siden Martha Marja blev laak, hadde Helga slaat sig vrang og slettes ikke villet lystre.

Slap hun udendørs, kom hun ikke igjen før senkvælden; og opstanasig og tvær var hun, uden spor af anger og erkjendelse, naar fasteren i mindelighed foreholdt hende unoterne og snakket hende til rette.

Men hørte Martha Marja sig for, hvor ungen hadde tilholdet den lange, udslagne dag, var det borti Nordgaarden hos Teodor. — — — Der var hun villig og flink, og ungerne hørte hinanden i lekse, blev det sagt. — — — Sagt ja! Men pokker — nu bandte Martha Marja med — tro Nordigaardskjærringen og slarvet, hun brugte fare med. Hjemme hos hende hadde Helga ikke tat efter boken; og tvang fasteren hende, sad hun bare og bladde og vanvyrdet det dyre gudsordet, saa det var harmeligt at skue for hende, som i kaar sad og ikke magtet tugte trodsigtinget med rissveigen.

Var det at undres, hun hadde sendt det budet med Bertel? De kjendte vel tøtta bedst sjøl og vidste, kolsen hun var at trækkes med, efter det faren sa den tid,

da han kom med hende. — Hun hadde ikke bedt om at faa opale Helga. For ingenting hadde hun gjort broren den beinad. Jamen vandt hun tak for velgjort.

Martha Marja reiste sig stølt og hinket til vinduet og pudset duggen af ruden og saa efter baaden. — Den var unda øiesynet for længe siden, kunde hun tænke. Saa famlet hun paa hylden efter rigabalsamglasset, satte sig i sengbænken og hældte balsam i lôven og gnugget, der værken var leiest.

— — — Aa du, for en verden en levde i — — — —

— Lidet gagnet det, at Jo Monsa samme dagen, han reiste, kopsatte hende paa læg og laar og suget vondblodet. Der var nok af forvildede blodsdraaber igjen, som fløi op og ned og urodde. Straks han kom tilbage, skulde han ta snepperten og hugge en aare i knæhasen. Dette stod hun ikke i det med længer, og før troldskaben kom ud, ga ikke elendigheden sig.

Hun viklet svartulden tæt om benet og surret uldplagg udenom og sad stille og nød varmen og lisen.

— — — Det var ikke første gangen, hun i sit lange, møisommelige liv, hadde høstet

utak for velgjort, nikket hun. Neimen om det var. — — — Hun foldet de knoklede, arbeidsslidte fingre og sad og rugget og mumlet hen for sig, og ansigtets haarde, stivnede træk løsnet og dirret i inderlig medfølelse.

Arnt Johan sad bag i færingen og styrte. Med høire næven fattet han om styrvolen, med venstre holdt han skjødet, for midtfjords var vinden ujevn og baaren krap, saa han altsomtiest maatte slakke seil eller falde af for skavl.

Men blev sjøskvættet for drugt, snudde han paa sig og dyttet oljefrakken tættere om Helga og spurte, om hun frøs.

Nei da! — — Slettes ikke, det var saa varmt og godt saa — — — Og han snudde sig fra hende og passet sit.

Men hun blev liggende og høre paa baarens hule dunk mod baadfjælene, og vind og sjødrev strøg hende over ansigtet. Under armen til faren skimtet hun midtrumsmanden og halskaren foran det spilte, brunbarkede seil. De hadde skindluer trukket nedover ørene og mørkagtig skjegmusk paa hagen; hun kjendte ingen af dem. Faren

hadde sagt hende, det var jægtekarer fra Tindsjægten, han nu førte, siden „Lykkens Prøve“ var blet totalt vrag. — Det høvde just slig, at paa tur til tørkepladsen med klipfisklast, blev han liggende veirfast for modbør i udværet, og saa hadde han svippet hjemom og der faat høre Martha Marjas bud og hilsen og mere til, Bertel ikke la dølgsmaal paa. Og paa staaende flækken hadde han tat karene med og seilet over fjorden efter hende.

Hun hadde slig brændende lyst til at nappe faren i trøieærmet, da han sa dette, og fortælle, at hun hele tiden hadde hat det vondt med hjemvé; men hun blev undselig for det og lod være.

Men hverken papa eller nogen hjemme skulde vide, at hun syntes, det var leit at reise hjem akkurat nu, prækaren var i farvandet. Mormonkatkismen hadde hun lært udenad fra perm til perm. — Hvert ordet kunde hun uden at stotte. — Kanske hadde hun og Teodor faat følge ham til Utah. — Aldrig fik hun nu se det nydelige jerusalemstempel eller spelle sig paa guldgader.

Om hun ba til gud om det? — — — Mormonguden var sterk og mægtig, og han var den rigtige. Han i postillen, fasteren

støt hadde maset med, var ikke til at komme nær. Lidet hjalp det at be ham om noget heller. Han var fortørnet og frygtelig mod alle, som gjorde galt, og vilde ikke høre. Men saa sa ogsaa mor til Teodor, at det var djævelens blændværk alt det, som stod i de bøkerne, fasteren læste, og det var hinmanden de dyrket, som holdt sig til dem. Bare mormonlæren var det ægte gudsordet.

Den rigtige gud, nei han var førsten snild! — En eneste gang hadde hun bedt ham skikke papa efter hende, og straks gjorde han det. Aa du verden, saa snild han var! — — —

Hun smilte og stirret op mod himlen. Blaasvarte skyer trak sammen og stængte for solen — den bodde langt, langt bagenfor og bare tittet frem i guld og glans gjennem gløttene. Deroppe var Zion og jerusalemstemplet med gud og Bringham Jom. — Og tæt bortenfor, bag en anden gløtt, var det røde Guldbergslottet i Nordvesthavet, dér prinsen ventet. Selv var hun fattigjenten, kveiten hadde hekset til skjæl og gjemte i hultanden sin, forat stordraugen ikke skulde faa tag i hende. Men naadde hun til slottet og hadde kastet ildstaal over dragen, saa han sprak, skulde hun holde

bryllup med prinsen. Og kjolen skulde være himmelblaa, som den klare blaanen dér høit oppe, og saa skulde hun ha tærsko. — —

Da faren lidt efter spurte, om hun vilde ha noget at tygge paa, sov hun. Han dyttet tæppet og oljefrakken endnu tættere om hende og strøg haartjavserne fra ansigtet. Stakkars vesle jentungen hans, hun var blet saa fremmed og sørgmodig i ansigtet paa dette aaret.

HEIMGAAVE-KUA

Trang pløiet fjorden ind mellem fjeldene; vilde og taggede bygget de sig paa begge sider. Sommesteds rakk græsgrønne lier lige til den høieste rygning, andre steder grodde mos, lyng og bjørkesnar blandt ur og rundt svarte hamrer, og helt oppe fra kløfterne, hvor gammelsneen braante, kunde det lyse lang vei af kvanne og sløike. — Men hadde skred og elvefar under isløsningen skuret berget, var det nakent og svart med røde ruststriber i graastenen.

Paa odder og nogenlunde jevne skraaninger langs fjorden laa gaarder enkeltvis og i klynger; der var akerflækker gravet i lune bakkeheld og brændtorv rotet frem af myrstrimerne, og der slæbte folk for livsens ophold.

Men rent ødslig og aabaagelig, selv vakreste sommerdagen, laa Skathammerstranden, Torkel og Torkel-Malene nys hadde

fæstet sig som husmandsplads under Utskaar. Langt fra folk var det og ulændt og veiløst paa alle leier; ikke engang en skikkelig baadstø hadde de, faldt vinden ind fjorden, og det gjorde den som tiest.

Synderlig tid til at omraa sig efter det, som bedre var, hadde Torkel ikke hat, saasom han og kjærringen og de seks barnene deres var blet lempet ud af gammelkaarstuen efter han salig Job Dessenthun, hvor de hadde logeret i syv samfulde aar. Det var den nykomne handelsmanden, som forestod den forretningen. — Korsbevars, han aatte jo været med hus og grund — — —

Men neimen om det var større forseelsen, Torkel og kjærringen hans hadde gjort sig skyld i! Bare undt sig lidt vedrusk og andet raskeri, som slang rundt rorboderne. Straks blev truet med lensmand og anmeldelse, som kunde sligt kaldes strafbar gjerning langt ude i havskjærene, naar brændtorven ikke var at opdrive for guld, om én hadde det. —

Ikke vyrdet Torkel og Malene det skraalet stort. — Madbeten slêt de for til sig og ungerne, og det vesle brændslet, som skulde til for at godgjøre sig guds gaver, tog de der de fandt det. Men da Torkel i braaotten pintsedagsmorgen begyndte at rive paa

heimegaardshjelden for at faa løs en æsingstump til helgedagsbrænde, blev han grebet paa frisk gjerning af handelsmanden selv.

Saa hjalp ingen kjærbeing længer. — Fra været maatte de, og Torkel attaat æde vatten og brød i Vaagan. —

Godtfolk rakte haanden til og hjalp Torkel med at faa gamme reist, og glad var Malene den dag, hun og baansungerne var under tag; for i længden blev det koldt og studsligt i bergskoren, der de hadde tilholdet, mens byggesjauen varte, endda de tjeldet med færingsseilet og prøvde lune paa bedste maade.

Og brændtorven hadde de indpaa gammevæggen, der de nu bodde, og det gode svarte stentorven, let at kveike og dryg at bruge, om end flinaden og stellet kostet Torkel-Malene og ældste barnan, ho Asora og Viktor, mangen svedtdraabe. For Torkel kunde de ikke kræve videre hjælpen af. Han hadde pligten at svare, og om sig efter fortjeneste fik han ligsom være, ikke større mon det saaes af strævet hans. —

Men kleinslig og tuslevorren blev Torkel-Malene, dagstøt, da det led frem paa sommeren, og traatt og trægt gik det med indbergingen af kuforet til Stjerneros. Pladsen

var fort overfaret — den høstet de ikke mange høibørene af. — Men de hadde græslien i fjeldet, og der skrabet Torkel-Malene med stuttljaa og røsket og sanket, til fingertuppene blødde og ryggen værket og sved. Saa altfor tungvindt blev det med den udslaatten. Hadde endda ikke saue-flokkene rækt ned fra heiene og gnaget det bedste. — —

Skrypt blev høiet, og paa Skathammer-stranden saknet hun fiskehoderne, som der var saa rigelig af i været til at dryge med.

Om høsten gjorde Anders Utskaar bud paa koen deres. Torkel vilde sælge og istedet sætte ind et par sauer paa foret, de hadde sanket, men Malene orket ikke at skilles fra kubeistet sit. Den var heimgaave-kua, hun fik af moren for godt og vel ti aar siden, dengang hun og Torkel satte bo. Et aparte dyr hadde den været uden ringeste heppels eller tilfælde under kalvingen en-gang og af ægte huldrekuslag, med blaa-agtige dropler over korsryggen og i svangen; og den var alen efter den koen, farmor til Malene fandt bunden paa ledigbaasen, mor-genen efter hun hadde git en underjordisk gutunge en stekelefse. Han sad og graat bag i fjøshaugen, og hun syntes, hun maatte

stagge graaten paa stakkarstinget, til de kom, som hadde sat ham der.

Og melkeskvætten unda Stjerneros var det, som hadde holdt liv i barneflokken hendes fremigjennem aarene. Det grannet, Torkel drog tilhuse, strak ikke længer end til brødkrummen og de allernødvendigste klæesplaggene.

— — — —

Torkel-Malene sad for bordenden og bødte buksen til Viktor, som laa og sov i fladseng sammen med Asora og Mette-Marja; men tvillingerne og mindste barnet laa i skuvsengen hos hende. Altsomtiest pirket hun ved vægen i tranlampen for at faa den til at lyse bedre; hun var blet saa dimmen paa synet dette sidste aaret og hadde vondt for at træffe naaløiet —

Rundt den halvt nedsnedde gamme pisket rosserne sjødrev og slud, og det hujet og tutet i ovnsrøret, som rustent og tyndslidt stak op af den frosne tagtorven.

Og slig herjet de hver dag, hver nat vinden stod ind fjorden, saa Torkel-Malene var blet rent haugalen af ulet og skakingen i dør og vindusglugger. Plent som havdauingers gaul efter kristen jord var det. — Gudtrøste og hjælpe hende saa sandt,

her hun sad enslig og langt fra folk, med seks smaa og den syvende ivente, hvad dag det kunde være. Og kubeistet i fordøren, som skulde sankes føde til. Høistraaet de hadde, var sluppet op over jul — —

Torkel var reist til Lofoten paa vinterfiske og lovde sikkert at sende penge; men ikke hørte hun ordet fra ham, endda han hadde tilgode paa leikarshyren, saa det var bare ligegyldigheden, om han ikke omraadde sig i tide; han vidste omstændigheden, hun var i. — Aa ja — Maden for sig og ungerne aatte hun endnu, gudskelov, om det faldt tørt; men styg mink i melsækken voldte det at maatte dele med krøtturet.

Tro den hadde snudd paa sig nu, kua? Det rørte sig noget i fordøren, og Torkel-Malene hægtet tranlampen af kroken, gik stilt for ikke at vække barnan og gløttet ud.

Nei, der laa den akkurat som den hadde ligget i ottedagsdag, og vrikket med hodet og rautet hult straks, den blev vår hende.

Herregud i høgste himmelen! var det af sult og afkræftelse, den laa nedfor — — —

„Du har faat kvældsforingen din, Stjerneros, æg har ikkje meire tel dæg," værget hun for sig og strøg den med haanden over skolten. „Reis dæg, kua mi! Staa op Stjerne-

rosa!" lokket hun og fattet om ørene og løftet hodet op mod bolken. Dyret fulgte, saa langt halsen rakk, men sank sammen straks hun slap taget.

„Vil du op me dæg!" Hun dasket den paa kjaken. Den slængte hodet mod jordvæggen og survet.

„Det e af ondskab du ligg, dit helvedes beist!" skreg Torkel-Malene og trev efter soplimen bortved ytterdøren. De blanke dyreøine glante lystent og tungen slikket efter riskvistene.

Sinnet red Torkel-Malene.

„— — Ja glo du," hvinte hun, „du trur vel, du skal faa ete den, som du har kjørt i dæg alt, som etanes er, dit ufysels! Vil du op med dæg, sei æg!"

Slagene faldt tæt og tungt over den benskarpe ryg og skanken og den siden, som vendte op. Dyret rykket til — — tog spændtag for at reise sig, men ség magtesløst ihop med støn og vibring.

Snøgt slængte Torkel-Malene soplimen opfor koen, som tog til at gnubre paa kvistene, og hentet lampen. Men haanden dirret og blikket var flakkende, som ledte hun om hjælp.

Hadde hun set møst eller var det saar, blodige saar, kua hendes hadde paa bôg og

bryst, ned mod baasen? Vårt stak hun haanden indunder. — Der var blod og løse haar paa den, da hun trak den til sig — —

„Herrejesus, herrejesus!“ ynket hun og holdt knytnæven for bringen. Hun kjendte kvalmels, og svedten tytet kold over det pinte, udtærede ansigt. „Herrejesus,“ mumlet hun igjen og strøg trøieærmet over panden; hadde endda han Torkel været hjemme, saa kunde han ha kjørt kniven i dyret, førend den sjølsprak.

— — — — —

For hvert steg sakk skiene dybt i den løse sne, som hadde dynget ned nat og dag, og stiv og støl kjendte Torkel-Malene sig i hvert leddemod, mens hun kræket sig hjemefter med en stappet høisæk paa ryggen og en kurv i venstre næven.

Fra Utskaar kom hun. Hadde været der, saa klein og skrøbelig, hun følte sig, og hørt efter Lofotbrev og tigget sig en høivisk til kukrypelset, som det var rene jammeren at se paa. Imorges smagte den ikke paa tangen, endda Torkel-Malene døivet den med koghedt kjørrelvand og slog sildlake og drysset mel ovenpaa bøtten. Melet slikket den i sig, men resten stod urørt, da hun gik hjemmefra henimod middagsleite. — —

Tænderne var da vel ikke løsnet i hausen? Hun tverstanset, graableg og ræd. — Skulde ha undersøgt sligt førend hun gik fra den, for om saa var, gaes ingen udvei til redning — — — Det var kanske dumt, hun ikke hadde gaat indom han gammel Jo Paal Paalsa, idet hun var ude at færdes, og bedt ham bli med og ende pinselen. Dyret kom sig saa vist ikke mere paa benene. —

Hun strøg haartjafserne fra ansigtet og kvilte ryggen mod en stenknaus, som stak op af sneen, og stirret angst frem for sig. — Snart var hun hjemme og opi elendigheden. — Forresten — Surven og sutteren fra koen fulgte og klang for ørene, enten hun var hjemme eller borte, saa — — —

Postmanden var ikke kommet, endda han skulde ha været der om morgenen. Nu fik Viktor og Asora gaa afsted i morgen og lye efter. En slags tidning maatte hun faa, om Torkel var i live. —

Bæretauget skrubbet akslen, hun løsnet det og vrikket paa sækken for at faa den til at høve efter ryggen, bandt ihop og tuslet videre. Hun hørte fjorden surle og bryde mod fjeldet, og tæt dalte snefillerne over den knudrede ur og gjorde hende

ørsken, lidet kjendt med veien, som hun var, og ræd for at træde feil i løssneen og stupe udfor hamrer og blindkløfter.

— Det var et aparte snilt, gemensligt menneske, den kjærringen til Anders Utskaar — Torkel-Malene hadde hun trakteret med varm middagsmad og siddet og pratet med hende om løst og fast, til hun tødde og kjendte det som rene husvalelsen at træffe sammen med folk og faa spise et maaltid kogt mad paa folkevis med kjød og poteter og helgryns suppe. Stor vilde ikke brøden bli for vorherre dette aaret, hadde Malene ikke syndet, siden sidst der kom kjød indom hendes mund. — — —

Og da Torkel-Malene bar frem ærendet sit, hadde kjærringen selv gaat med hende paa laaven og stappet en høisæk til hende; en bøtte potet og en saa kaffe hadde hun ubedt stukket i kurven. Gud signe hende for det! Glad blev barnan ikvæld, naar de fik varme poteter til spekesilden. — Alt for vel vant var de med at maule tørt brød og vasvelling, stakkarstingene.

Barnan ja — — — Det sved under bringen, og skiene seg tungt. — For deres skyld hadde det været bedre, om de var blet i været. Der var det rigelig med fisk

og anledning til fortjeneste, men her — — Gud hjælpe og trøste handelsmanden, som selv hadde barn og endda aatte hjertelag til at slænge hendes under bar himmel og vri' nøklen om i dørlaasen, for at krypene ikke skulde ty ind. Men han sad høit, som over alle var, og hevnen hørte ham til — —

Værrøvere hadde de i retten nævnt hende og Torkel. — — Ikke hadde de myrdet og dræbt nogen, saa det klængenavnet kunde de ha spart sig. — Kreperte kua, blev det vel til stevning og forhør igjen, fik lensmanden tag i det — — Trøste den, som først kom ud for øvrigheden — — — Og at Stjerneros ikke blev solgt ihøst, var hun alene skyld i. Naadig blev Torkel ikke, om den nu styrtet paa baasen — — — Nei, naadig blev han ikke. — — — —

Nykogt dampet de uskrælte poteter i krusfadet paa klaffebordet, og barnan sanket sig borttil, mens de ventet paa moren. Mindste barnet gumlet graadig paa en stor potet, det hadde faat sundklemt paa en teskaal, og gnelderskreg hvergang tvillingerne, han Bertram og hun Katinka, nopset en krumme af skaalen. Mette Marja verget for den lille og slog tvillingerne over fingrene,

saa det smaldt, og lo, naar de tutende søgte til Viktor, som sad ved bordenden med hænderne under hagen. Han blev sint og hugg Mette Marja i fletten. Hun ringet sig og fikte efter ham; men det blunket nyttet Viktor til at knipe sig en diger rødpotet. —

„— — Hys onga, nu ska vi straks êt!" trøstet Asora og dyttet morens stortørklæe om fadet, forat maden ikke skulde bli kold, og rensket videre paa spegesilden. Pent la hun den paa bliktallerkenen og skrapte hoder og skind i sørpebøtten, moren gjorde færdig til Stjerneros.

Ikke for det, at Torkel-Malene trodde kua hendes fik i sig, det hun laget. — Den laa og hostet og ga sig som et dødssygt menneske med frysing og skaking i kroppen. Ørkedagsstakken sin hadde hun bredt over ryggen dens og skindfælden til størstebarnan ogsaa. De fik stikke sig ned i sengen hos hende natten over. —

Den smaasurvet, skrøbelset, og snuste til høiet, hun la i baasen til den, straks hun kom. Men ikke saa Torkel-Malene, den dra straa, den stunden hun stod der. Tandgaren sanset hun ikke at kjende efter, for barneflokken stimlet om hende og drog hende ind, svimmel og vaad som hun var.

Men hele kvælden hadde gammedøren staat paa gløt, saa at varmen kunde trække ud i fordøren, for raakoldt var det blet derude, siden sneen la sig over gammen og fugten slog ind. —

Torkel-Malene flyttet sørpebøtten hen i dørsprækken og rotet i høiet. Det varme, bløde foret sammen med potetskrællet efter baansungerne blev god mad for Stjernerosa. Stakkars, snille kua hendes. — — —

Graaten brød hende, og hun pudset næsen indvendig paa skjørtekanten, før hun satte sig hen til bordet.

„Læs bordlæsna di, Asora," ba hun og bredte af fadet og foldet hænderne.

Asora skvat. — Hun hadde siddet med sammenknebne øine og tænkt paa den hvide, fede silden, hun hadde gjemt under de andre. — Den til varmpotet. — —

„Gudskelov for mat og mætte, potet først og silla ætte," læste hun kjapt og skingert..

Viktor fniste og glyttet mellem sprikende fingre paa hende. — Det var ham, som hadde lært hende reglen.

„Hør, ho tar guds namn forfængelig, mor," skreg Metta Marja, „æg vil læs!"

„Hold kjæft!" hvislet Viktor. „Lat os faa

ete, toska; ser du ikkje poteten blir iskald!'"
Han fattet sig en.

„Viktor, du e et skarnsbeist!" skreg Torkel-Malene og dængte efter ham med knivskaftet.

Han smatt under klaffen.

„Dæng tel ho Asora, som driv ablegøier med bordlæsna og lat mæ vær ifre'," mumlet han.

„Æg læst feil, mor," kviskret Asora, rød og skamfuld.

„Det veit æg, banet mit, lat os êt." — —
— — — — —

I krins stod de og lyste paa koen, som laa urørlig med ene bagre skanken udstrakt og vidtaabne øine.

Torkel-Malene flidde lampen til Asora og stak tommelfingeren indpaa øiestenen; ikke fnug af bitterste blunk, den var stendød.

Hun hev sig over dyret, strøg og kjælte det paa hals og skolt.

„Stjernerosa mi — kua mi — æg ha møst dæg," — klaget hun hikstende. „Ka ska æg sei tel han Torkel! Han slaar mæg fordærva — — Og melkeskvætten tel baansungan — — — aa — — — aa herregud! det var heimgaave-kua, æg fek af ho mor." —

Barneflokken klumpet sig skrigende om

Asora, som stod bleg og forfjamset med tranlampen i den ene haand og sørpebøtten i den anden. Men Viktor rusket i moren og prøvde trøste:

„Du ska ikkje graat, mama. Du ska faa ku af mæg, æg e snart vaksen."

KJÆRLIGHEDS-RODEN

Spindgroen lurte fra de inderste ringe i kingelvæven, den hadde fæstet øverst i venstre hjørnet af det lille, lave loftsvindu, som sparsomt slap en strime midnatssol indover bordet. Maren-Lisa sad og puslet med „kjærlighedsroden“, delte den og kastet den ned i en brun lerskaal med vand; mens Morten-Sofia fra sengekanten under skraataget andægtig saa til med albuerne mod bordkanten og hagen i begge hænder.

„Eva søkk og Adam flyt,“ hadde Fark-Marja lært Maren-Lisa. Og var det gut, som vilde ha jente glad i sig, skulde han gi hende Adam, men var det jente, som vilde ha gut glad i sig, skulde hun gi ham Eva.

„Men kolsen ska de faa det ind, og e det sikkert, at det verk'?“ spurte Morten-Sofia og slængte haarfletten over skulderen.

„Ja vist virk det.“ — Maren-Lisas ansigt

var glorødt. At kameraten aarket tvile paa det! I myr og sump hadde de i nat vasset om efter roden; for den skulde være plukket ved Sankthanstid og ikke langt indi juli, det nu var. — Hadde ikke Maren-Lisa været skraasikker paa voksestedet, var de vakkert gaat paa maafaa i nat; afblomstret var den længst, det var bare rodbladene hun hadde kjendt den paa.

Og det var ikke for sin egen skyld, men for at gi Morten-Sofia, stakkar, en haandsrækning, hun hadde gravet den. Rent harmeligt var det at se hende gaa der og hængle, siden han Mattis, kjæresten, var blet koldsindig af sig. — — — Slig var karfolkene — han var ikke alene om det. — — — Leke med jentene, gjøre sig lækker for dem med markedsgave og Bergensblom, til hugen var fanget — og efterpaa vise sig iskold. — — — Men hun skulde lære ham mjukna denne gangen, hun. —

„Vent du Sofia mor, tel han ha ete rota, du ska sjaa spir paa, kor ho virk!“ —

„Trur du, de e synd?“ Ordene kom lavt og Morten-Sofia fingret med nattrøieknappen, som skjemtes hun over at ha nævnt det.

„Synd? Pø!“ Maren Lisa braasnudde sig paa krakken. Den synden var ikke svær

at svare vorherre for. Men ordene maatte læres og gudsnavn nævnes ærlig og redelig, i det samme han Mattis svelget morgenbiten, for indunder gammelosten paa brødskiven hans skulde roden lægges.

Selv vilde hun for løiers skyld prøve virkningen paa han Halvor. Han var født daaførlig og knuslete og blinket ikke til den kant kvindfolk gik.

Hun skjøv skaalen over bordet. „Sjaa kor kvit ho ligg paa botten!" Morten-Sofia skulde skive den i tynde skiver; hun kunde bruge det indvendige af salmebokpermen at skjære paa, for guldendes ren maatte roden være.

Morten-Sofia fisket den op og la den foran sig paa bordkanten, men næven dirret, og hjertet klappet, saa det syntes udenpaa nattrøien. Det var trolddom og besværgelse dette, hvad saa Maren-Lisa indbildte sig — — Men kanske vorherre ikke regnet det saa nøie med hende. — Han vidste bedst, hvor kjær og umistelig han Mattis var.

Hun skottet op paa Lisa, som ludet over bordet, og de svarte øine i det smale, blege ansigt flakket mørkræd. — — „Kolsen e oran, du?" spurte hun.

„Du skal straks faa lær' dem." —

Maren-Lisa løsnet skjørtelinningen og pustet lettet:

„Lad det lykkes mig, som det lyktes israeliterne, da de drog fra Ægypten til Kanaan i navn gud fader, guds søn og gud den helligaand.“

Hun sa ordene langsomt, og den anden gjentog dem dystert.

Kunde hun dem?

Jo. Hun trodde da det.

„Gløm dem ikkje!“ advarte Maren-Lisa.

Hun skulde forresten minde hende om dem i morgentidlig, trøstet hun.

Forsigtig grov de osten af brødskiverne, husjomfruen hadde skiftet til karene, og la roden oppaa smørret og strødde den smuldrede ost over. Fra kisten i kroken hentet Maren-Lisa en tallerken med billede af Petter Dass i bunden og la maden til Halvor paa den. De fik ha noget at rette sig efter, saa hver fik det, ham var eslet.

— — — —

Husjomfruen var tidlig oppe og hadde tat kjøkkenbordet til at ælte brøddeigen paa, men kaffekopperne og morgenbiten satte hun paa bænken under sprinkelrækken, og der sad begge gutterne og stillet suget for brystet med en kop kaffe og en brødskive

til mands, førend de gik paa arbeide. Morten-Sofia stod ved grusteinen og saa til og læste ordene andægtig om igjen og om igjen. For guldvakker var han Mattis, som han sad der med sol over krølluggen og fjaset med Maren-Lisa. Hun stullet med rokken og blev ham ikke svar skyldig, løskjæftet som hun var. Skal tro hun sanset læse over han Halvor? Sur og morgengrætten glæfset han madbiten og slurpet kaffe af skaalen, saa det siklet i skjægstumperne. — Det ufyslige spetaklet — hvad vilde Maren-Lisa med ham. — — At han var skabt svendkal, kunde en blind kjærring se. — Nei, han Mattis, det var gut det, som var net og hognelig. — Aa du store gud, saa guldvakker han var!

Med inderlig andagt læste hun ordene for femte gangen og la selvmindt amen attaat, idet han Mattis svælget sidste beten. —

Karfolkene gik, og begge jenterne skyndte sig til bænken efter melk og sukker til kaffetaaren sin; men de blev staaende og nidglo; husjomfruen hadde sat Petter Dass tallerkenen med Halvors mad foran Mattis, og over ham hadde Maren-Lisa læst. Men over han Halvor, det ufysels, hadde Morten-Sofia læst de fem ganger og attaat lagt amen.

— Det maatte viples efter, om han var af sten, saa inderlig hun hadde kviskret ordene.

Det var kvæld treugersdagen efter. — Maren-Lisa sov med ansigtet mod væggen og en bar arm slængt op paa skindfælden; den anden hvilte hodet paa. Frem af det høirøde underliv stak hjørnet af et brev, og Morten-Sofia magtet ikke ta øinene fra det; hun laa jevnsides hende i sengen og holdt paa graaten, som støtt meldte sig, naar det blev stilt, siden han Mattis hadde vendt hug og elsk fra hende til kameraten hendes. —

Midt for alle folkets øine flokset, kløp og graserte han med Maren-Lisa, saa det var harmeligt at se, og vyrdet ikke hende, gammelkjæresten, mer end det barn, som ikke var født. — Men kjæresten hans hadde hun været, og troskab hadde han svoret hende for gud og alle hans hellige — — — Guldnaal ga han hende i markedsgave og roseblomstret silketørklæ — — Der kom et saart hulk, og hun hugg tænderne i skindfælden.

Men hun skulde naa at hevne sig! Møde hos prest og lensmand og futen med, ta brevene hans og syne svart paa hvidt for,

at det hun fór med var gudsens sandhed. Aabenbare falskeligheden og sætte bom for giftingen hans med hende, dyret, her laa — — — —

Maren-Lisa forblindet ikke hendes øine, alt det hun anstillet sig uskyldig og svor og forpinte sig paa, at han Mattis estimerte hun ikke mere end lorten under klompan. Aa nei! Klængeriet hans smagte for godt til det — — — —

— — — Gudsbespottelse og syndigt paafund var det med den roden — — Koldsindig var han Mattis blet, det var saa — — men nu — — —

Og han Halvor var blet splinter, spika tullet efter hende!

Undres hvad det var, han Mattis fandt saa gildt og eftertragtelig hos Maren-Lisa? Hun lettet sig paa albuen og saa paa den sovende.

Der laa hun med vortnæsen i det runde, falske fjæset sit og kløft i hagen og med det krøllede stryhaaret, hun støt skrøt af rakk hende tilknæs. For at faa gutterne til at ruske i det, var det hun skrøt, purken. — Huf, der lo hun, saa den hvide tandgaren gliste. — Var det han Mattis, hun drømte om?

Næsten fra sig nappet Morten-Sofia brevet ud af barmen hendes og la sig stilt med lukkede øine og less som hun sov.

Fra vinduskarmen lød summen af en flue, som sprellet og slêt for livet, mens spindgroen entret i væven — lurte en traad her, en der, bastet og bandt, til byttet var sikret. — I røstet opunder mønet tuslet og skvatret skjæren sammen med ungerne, og det knirket i kvistene i det aargamle reir.

Rørte nogen ved klinken? Morten-Sofia stirret med aaben mund og spilte næsevinger. Nei, døren var jo stængt indvendig. — De hadde gjort det, straks de kom op ikvæld, for at slippe ræket hans Halvor. To nætter i rad var han smøget over loftsgulvet, uden hun hadde blet det var, før han stod ved sengen og strøg hende over kindet. Hun holdt mest paa at faa et tilfælde, saa skræmt blev hun, mens Maren-Lisa bare flirte; det var ikke hende besøget gjaldt.

Svært saa han fjælget og staset sig om dagen, Halvor! — Helgedagsbukser til ørkedagsbrug og ny turistskjorte med rød silkesnøring i bringen. Han hadde forresten raad til det, velholdne karen han var med penge i banken og sikker udsigt til at arve gaarden

efter bedstefaren. — Men for hendes skyld gjorde han aldrig bry sig! Hun hadde sagt grei besked, næsten jaget ham som en hund sidste natten, saa han rent molefonken lusket ud. — — —

Vidste Mattis noget? Han kastet fantord om nattekjæreste ved middagsbordet — —

Braatt snudde hun sig paa siden og brættet skindfælden slig, at hun hadde et overdækket rum mellem sig og sengestokken og drog brevet ud af konvolutten.

Det var — — — Herregud — det var frierbrev fra han Mattis til Maren-Lisa:

„Dyrebare pige!

Mens tausheden omgiver mig, og tanken dvæler hos dig, vil jeg tage pennen i min haand og dyppe den i kummerens flaske og tilsende dig nogle linjer. Ak dyrebareste pige! Jeg maa med profeten Jeremias udraabe: Om mit hoved var vand og mine øine græder kilder, kunde jeg dog ikke udslukke kjærlighedens brændende flamme.“ — Ord til andet det, han engang hadde skrevet til hende, hun kunde det alt sammen — — „Kun du, min hulde pige, kan lindre min pine. Jeg elsker dig, Lisa Sjursdatter.“ Taarerne silret svidende varmt, og Sofia

tog sig for bringen og snappet efter pusten. — Hun vilde ikke læse mere — Nei, ikke om det gjaldt livet, vilde hun se et bogstav af falskheden hans. Fort puttet hun brevet i konvolutten og stak det ind paa barmen til Maren-Lisa. —

Hun kunde ha ham for hende — — — Ikke om de drog ham efter hende paa sølvslæde, vilde hun se til den kant, han var. Lurven. — Jentefarken. — Fattigstakkaren. — Han var ikke værd støvlesnuten hans Halvor. — — Hun var god for at si ham det i morgen den dag. — Syne ham, hvem hun satte høiest. For sligt kunde aldrig han Halvor ha gjort — — aldrig! —

Hun tørket taarer af de brændende kinder og foldet hænderne. — Ledte efter et hjertesuk til aftenbøn — prøvde med „Gudbøie“, men stanset, fordi tanken ikke var med. — Den gnog og môl egenraadig: „Gjøre trolddom, lyve og bedrage.“ — —

